№ 76 ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ԱՊՐԻԼԻ 11 1907 ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ԱՊՐԻԼԻ 11 № 76

ԵՐԵՍՈՒՆՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

[illegible]

Տէլէֆոն № 253.

[illegible]

Տէլէֆոն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲԱՑՎԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

„ՄՇԱԿ"

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐ

ՆՈՐԱՑ 1907 ԹՈՒԱԿԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

(35-րդ ՏԱՐԻ)

[illegible]

ՇԱՐՈՒՆԱԿՎՈՒՄ Է 1907 Թ. ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

„ՅՈՒՇԱՐԱՐ"

Թատերական-գրական-գեղարուեստական

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ԵՐԿՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

Թերթիս աշխատակցելու են հայ գրական-գեղարուեստական աշխարհի բոլոր յայտնի ներկայացուցիչները: Թերթի նպատակն է ծանօթացնել և տարածել գեղարուեստի գաղափարը հասարակութեան զանազան խաւերում, օժանդակել նրա ճչտիւ ըմբռնմանը և ամեն կերպ նպաստել գաւառական բեմերի զարգացման: Այս տարի տալու է 18 համար բազմաթիւ պատկերներով և 9 հատ ընտիր պիեսներ, որոնց, առանց դժուարութեան, ամեն տեղ կարելի է ներկայացնել: Տարեկան բաժանեգինն է 5 ր., արտասահման 6 ր. կամ 3 դոլլար: Բաժնեգինը կարելի է վճարել մաս առ մաս. սկզբից 3 ր. և ապա իւրաքանչիւր ամսի սկզբին մի րուբլի մինչև մայիս: Թիֆլիսում բաժանորդ գրվել կարելի է 1) «Գուտտենբերգ» գրավաճառանոցում, 2) «Փարոս» քեօսկում, 3) խմբագրատանը, Սերգիեվսկայա № 3, ուր դիմելու են օտար քաղաքացիք:

Խմբագիր-հրատարակիչ՝ օր. Մարիամ Մեհրաբեան

առ. 13—25

ԲԱՑՎԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

1907Թ.

„ՄՈՒՐՃ"

Գրական, հասարակական և քաղաքական

ԱՄՍԱԳԻՐ

(Նոր շրջան VII տարի)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ

Ռուսաստանի և Պարսկաստանի համար՝ տարեկան 10 ր., կէս տարին 6 ր., ամսական 90 կ. Արտասահմանի համար՝ տարեկան 12 ր. (32 ֆ.), կէս տարին 7 ր. (18 ֆ.), ամսական 3 ֆ

—

Բաժանորդագինը կարելի է վճարել նաև մաս-մաս (5—5 ր.). երկրորդ վճարը լինում մայիսին: Ծխր. դպրոցներում ուսուցանողների, աշակերտների, ուսանողների, գիւղացիների և բանւորների համար բաժանորդագինն է (Ռուսաստ.) 8 րուբլի տարեկան, որ կարելի՛ վճարել մաս-մաս (4—4 ր.):

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ Է

Թիֆլիսում—խմբագրատանը (Ծավճավաձեան փողոց, տ. № 12) և «Գուտտենբերգ» գրախան. (Երևան. հրապ.) և «Новая Рѣчь» գրախան. (Գոլովինսկի պրոսպ. Թատր. դիմաց):

Կայսրութեան այլ տեղերից պէտք է դիմել՝ Тифлисъ, въ редакцію журнала «МУРЧЪ»:

Արտասահմանից՝ Tiflis, Rèdactio de la revue «MURTCH».

—

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ընդունվում է ամեն լեզուով: Յայտարարութիւնների համար վճարում են.—1 երես բովանդակ յայտարարութեան համար 10 ր., 1/2 եր. 5 ր., 1/4 եր. 2 ր., տողատեղ (կորպուս) 40 կ.:

19—0

Խմբագիր՝ Լեւոն Սարգսեան

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԲԺԻՇԿՆԵՐԻ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

ԵՐԹԵՒԵԿ ՀԻՒԱՆԴՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

Մեծ-Վանքի փողոց, № 5, ոչ հեռու Ալեքսանդրեան այգուց.

Վճարն է խորհրդի համար 50 կոպ.

Հեռախօս № 481.

Ընդունելութիւնը առ. ժ. 11—5 ժ. եր.

Բժ. Տ. Ի. ՐՈՒԴՆԵՆԿՕ.—Ներքին հիւ. հինգշ., կիր. 3—4 ժամ.

Բժ. Ֆ. Վ. ՁՈՒԴՆՕՎՍԿԻ.—Վիրաբուժ. հիւ. երկ., ուրբ. 2—3 ժ.

Բժ. Մ. Ի. ԽԱՆՋԷՎՍԿԻ.—Ականջի, քթի և բկի, չորեքշ., ուրբ. 2—3 ժ., երեքշ., կիր. 3—4 ժ.:

Բժ. Վ. Վ. ՎՆՈՒԿՈՎ.—Վիրաբուժ., միզասեռ. երկ., հինգ., շաբ. և կիր. 2—3 ժ.

Բժ. Ն. Մ. ԱՍՊԻՍՕՎ.—Քթի, բկի և ականջի, երկ. երք. և շաբ. 1—2 ժ., հինգ., կիր., 12—1 ժ.

Բժ. Վ. Գ. ԲՕԺՕՎՍԿԻ.—Ներքին հիւանոզով ամենայն օր 4—5 ժ.

Բժ. Ա. Ն. ՏԵՏՐԱՁԷ.—Կաշուի, վեներ. ամենայն օր 1—2 ժ.

Բժ. Ա. Տ. ՐՕԶՄԱՒԿՍԿԻ.—Երեխ., երկ., չորեք 4—5 ժ., երեք. շաբ. 3—4 ժ.:

ԿՈՒՑԵՎ.—Ջղային, երեքշ, հինգշ. շաբ. 12—1 ժ.

ԳՕՐԱԼԵՎԻՉ.—Ներքին, ամեն օր 12—1 ժ.

Կին բժ. ԻՕՍԵԼԻԱՆԻ.—Կանացի, երկուշ., չոր., ուրբ., կիր. 11—12 ժամ:

ՄՕՆՍԷ.—Երեխ. երեքշ, հինգշ, շաբ., 4—5 ժ.

Բժ. Ն. Ի. ՆԷՌՈՒՑՄԻՆ.—Աչքի, երկ., ուրբ., 12—1 ժ.

Բժ. Ա. Ա. ՆՕՎԻՑԿԻ.—Կանանց, երեխ., ամեն օր, բացի կիր. օրերից 1—2 ժ.

Բժ. Զ. Ֆ. ՆԵՎԶՕՐՕՎ.—Ատամի հիւ. 11—5 ժ. ամենայն օր.

Բժ. Կ. Մ. ՊԻՎԱՐՍԿԻ } Կլինիքական անալիզ
Բժ. Կ. Ի. ՁՈՒԴՆՕՎՍԿԻ }

Մ. Ե. ԳՕՐՕԲՑՕՎԱ.—Մասաժ. ամեն օր 11—5 ժ.

Ս. ԽԱ. ՊԱՒԼՕՑԿԻ.—Վիրաբ. 12—1 ժ. ամենայն օր, կիրակի օրը 4—5 ժ.

ԵՐՄՕԼԱԵՎ.—Ներք. երեխ. ամեն օր 11—12 ժ.,

Բժշկական խորհուրդներ, մասսաժ, սրսկել, անդամահատել, անալիզի ենթարկել, հիպնոզել, ատամների և ծառաների քննելը—ըստ համաձայնութեան:

առ. (չ. ու.) 86—144

ԲԺԻՇԿ

Գ. Պապովեան

ՄԱՍՆԱԳԷՏ

քթի, կոկորդի եւ ականջի

հիւանդութիւնների

Ընդունում է { ցեր. 1—3 ժ. ամեն օր բացի երեկ. 5—7 ժ. ցի ուրբաթ }

Միխայլովսկի պրոսպ., տ. Փորբերի № 11.

(կ. չ.) առ. 32—60

ԲԺԻՇԿ

Ա. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՑ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ

սիֆիլիս, միզային, վեներական եւ մորթու հիւանդութիւնների:

Ընդունում է ցերեկ. 1—3 ժ., երեկ. 6—8 ժ.

Սօլօլակ, Բեհբութեան փող. № 33:

(ա. օ.) առ. 37—50

ԲԺԻՇԿ

Տ. Ա. Իսախանեան

ՄԱՍՆԱԳԷՏ՝

ներքին եւ վեներական

հիւանդութիւնների

Ընդունելութիւն { առաւօտ. 10—12 ժ. երեկոյեան 5—7 ժ. }

Սօլօլակ, Սերգիեւսկայա 15, Փրիդոնովի տանը:

առ. (չ.ու.շ.) 62—100

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

և շուտով կուղարկվի բաժանորդներին

ՍԱՓՐԻՉ

Սատիր-սիմվոլիկ գեղարուեստական պատկերազարդ

ԱՄՍԱԹԵՐԹԻ

VII համարը

«ՍԱՓՐԻՉ»-ի բաժանորդագինն է (1906 թ. մարտից 1907 թ. ապրիլ) երկու պրեմիայով՝ 2 ր.: Արտասահման և Անդրկասպեան երկիր 2 րուբլի 50 կոպէկ:

Հասցէն՝ С.-Петербургъ, Казанская 46 редакція «Саприч»

(չ. ե.) առ. 1—2

№ 21 ՀԱՅԵԼԻ № 21

Լոյս կը տեսնէ հինգշաբթի, ապրիլի 12-ին: Լրագրավաճառները, որոնք № 4 պրեմիայից մի-մի օրինակ չեն ստացել, կըստանան այս համարի հետ:

առ. (ե. չ. հ.) 2—3

ԿԻՐԱԿԻ, ԱՊՐԻԼԻ 15-ԻՆ

Տիկին Իզմիրօվայի տունը (Նախկին Արշակունու) Գրիբօեդովսկայա № 24

Նշանակված է նոր հաստատված

Թիֆլիսի հայ տնայնագործական

ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

առաջին

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԸ

ընտրելու Վարչութեան անդամներ և սկիզբ դնելու նրա գործունէութեան:

Ժողովի սկիզբը ճիշտ 1 ժամին ցերեկվայ: Ընկերութեան բացման հանդէսին հրաւիրվում են ընկերութեան նպատակներին համակրողները:

(չ. շ. կ.) առ. 1—3

Լոյս տեսաւ եւ ծախվում է

ԱՐԵԱՆ ՁԱՅՆԵՐ

երրորդ տպագրութիւն

փոփոխված, ճոխացրած, 224 երես

ԳԻՆԸ 50 ԿՈՊԷԿ

Դիմել՝ Թիֆլիս «Գուտտենբերգ» և «Փարոս» գրախանութները, Երևան՝ Ս. Օհանջանեանին, Բագու՝ Բունիաթեանցի գրախանութը հայոց եկեղ. կից, Կարս՝ Եղբ. Մկրտումեաններին:

Մեծ քանակութեամբ գնողներին զգալի զեղչ: Ստ. Մ.-Սողոմոնեան, Тифлисъ. Успенская № 3:

(ա. օ.) առ. 1—10

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Օգնութեան գործը. Վերջին տեղեկութիւններ. Նոր ընկերութիւն. Պետական Դումայի շուրջը. Նամակ Պետերբուրգից. Թիֆլիսի ժուրնալիստների ժողովը. Բագուի կեանքից. Հայոց Բարեգործական Ընկերութեան ժողովը. Դումայում պատահած սկանդալի շուրջը. Նորագոյն դպրոցի իրաւունների դեկլարացիան. Թատրոն և երաժշտութիւն. Հայկական երեկոյթ Սղնախում. Մահմեդականների գրութիւնը. Պետական Դումա. Ճեմարանի ուսուցիչների պատասխանը. Նամակ Նոր-Բայազետից. Նամակներ խմբագրութեան. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Ռեֆերենդում և օրէնսդրական նախաձեռնութիւն Շվէյցարիայում. Նամակ Պարսկաստանից.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.

ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾԸ

I

Մեզ տեղեկութիւններ են հասնում, որ մի քանի տեղերում գիւղական գործերը օգտվում են այն հանգամանքից, որ աղէտեալ գիւղացիների ձեռքը սրբվել են նպաստներ և պահանջում են պարտքով տրված իրանց փողերը խեղճերից: Եւ մեզ յայտնի են դէպքեր, որ աղէտեալները տուել են իրանց ստացած չնչին գումարի նշանաւոր մասը պարտատիրոջը:

Դրանք վերին աստիճանի տխուր դէպքեր են և սարսուռ են ազդում մարդկանց վրա իրանց անպատկառ արտայայտութեամբ:

Նպաստամատոյց յանձնաժողովները, տալով հաց և սերմացու գիւղացիների ձեռքը, նպատակ ունեն ապրուստի միջոց տալ քաղցածին և սերմ գցել շինականի արտերում, որպէս զի խրագործած լինեն մի կարևոր օգնութեան գործ: Նրանք այնքան առատ միջոցներ չեն տալիս, որ նա կարողանայ իր ապրուստի միջոցից ու սերմացուից դուրս վճարէ և իր պարտքերի մի մասը: Այստեղ ծայրայեղ կարօտութեան խնդիր է դրված և պարտատէրը պէտք է յետ մղվի իր պահանջներով մի առ ժամանակ:

II

Անշուշտ գիւղացին ինքն էլ ամեն կերպ աշխատում է իր պարտքերից ազատվել կամ գոնէ թեթևանալ. բայց կան դէպքեր և ժամանակներ, երբ նա անկարող է այդ անել, երբ նա ինքը սարսափելի կարօտութեան մէջ է և պէտք է ինքը ստանայ օգնութիւն, որպէսզի կարողանայ կազդուրվել և ընդունակ լինել թէ իր պարտքերը տալու և թէ իր տնտեսութիւնը վերականգնելու:

Այժմ, երբ աղէտեալ գիւղացին կարիք ունի սերմացուի իր արտերը ցանելու համար, անկարելի է նրանից վերցնել այն, ինչ որ տրված է նրան իր տնտեսութիւնը վերանորոգելու նպատակով: Վերցնել նրանից տրված նպաստը նշանակում է կազդուրվող հողագործին շպրտել փողոց և նրանից խլել յոյսը նորից ոտքի կանգնելու:

Տեղական ինտելիգենտ գործողները պէտք է ուշի ուշով հետևեն, որ աղէտեալներին տրված նպաստները հասնեն իրանց բուն նպատակին և չը ծառայեն ուրիշ նպատակների:

Նպաստները պէտք է ճանաչվեն իբրև անձեռնմխելի գումարներ ուրիշների համար և գործածվեն միայն այն գործի վրա, որի համար նրանք նշանակված են:

Ա. Ք.

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—

Գանձակ, 7 ապրիլի

Երէկ, երեկոյեան ժամի մօտ 10-ին, երկու անյայտ անձինք դուրս են հրաւիրում իր բնակարանից սայլապանների ուստա Արշակ Սարգսեանին և, մի քանի րոպէ հետը խօսակցելով, ատրճանակի չորս հարուածով գնդակահար անում:

Չարագործներին աջողվում է փախչել:

Ս.

—

Թէհրան, 8 ապրիլի,

Ապրիլի 7-ին Էնզելի եկած նախկին սադրազամին ժողովուրդը չէր կամենում թողնել ափ իջնել առանց մէջլիսի թոյլտուութեան: Վերջինս ձայների զգալի մեծամասնութեամբ թոյլատրեց:

(«Հ. Գ.»)

ՆՈՐ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

I

Մենք հաղորդել էինք, որ Թիֆլիսում հիմնվում է նոր ընկերութիւն:

Դա Հայ Տնայնագործական Ընկերութիւնն է:

Նրա նպատակն է տարածել արհեստներ մեր երկրի ժողովրդի մէջ:

Ընկերութիւնը իրաւունք ունի բաժանմունքներ ունենալ երկրի զանազան մասերում, թէ քաղաքներում և թէ գիւղերում: Կենտրոնը կը լինի Թիֆլիսում, իսկ ճիւղերը գաւառներում:

Մենք կը բերենք «Մշակի» առաջիկայ համարներից մէկում քաղուածքներ ընկերութեան կանոնադրութիւնից և կը ծանօթացնենք նրա գործունէութեան էութեան հետ:

Այդ նորակազմ ընկերութիւնը իր ձեռքը կը վերցնէ կրթական Ջուլհականոցի գործը, որը արդէն անցեալ տարուանից գոյութիւն ունի Թիֆլիսում:

Առաջիկայ կիրակի օր, ապրիլի 15-ին, նշանակված է նորահաստատ ընկերութեան առաջին ընդհանուր ժողովը, որը կընտրէ վարչութիւն և սկիզբ կը դնէ ընկերութեան գործունէութեան:

Ա. Ք.

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱՅԻ ՇՈՒՐՋԸ

(Հեռագրով)

—

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 9 ապրիլի: Պետական Դումայի նախագահը Կայսրի հետ կը տեսակցվի ապրիլի 10-ին:

ՆԱՄԱԿ ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻՑ

I

Մարտի 31-ին

Ամսի 30-ի նիստին շօշափված էր էլի մի հարց, որը արժանի է առանձին ուշադրութեան:

Արդէն վաղուց է, որ հասարակութեան, ժամուլի և թէ պատգամաւորների մի մասը անբաւական է Պետական Դումայի գործունէութիւնից և տրտնջում է, որ «գործ» չէ կատարվում, որ Դումայի նիստերում ահագին տեղ է յատկացված «խօսակցութեան», բայց «օրէնսդրական» գործին չնչին տեղ:

Ըստ երևոյթին, այդ կարծիքը ունի յենակէտ, որովհետև իսկապէս Դուման արդէն 40 օր է որ գոյութիւն ունի, արդէն 20 նիստ է ունեցել և ոչ մի օրէնսդրութիւն չէ մշակել վերջնականապէս: Բայց այս կարծիքը ճիշտ է միմիայն մի յայտնի կատեգորիայի մարդկանց համար, այն է ժողովրդական ազատութեան կուսակցութեան և նրանց համախոհների համար: Եւ իսկապէս, եթէ մենք ուշադրութեան առնենք այն դիրեկտիվները, որոնցով ամեն մի կուսակցութիւն նախընտրական պայքար էր մղում, եթէ աչքի առաջ ունենանք այն պրինցիպիական տարբերութիւնները, որոնք տեղի ունեն այն հարցի վերաբերեալ, թէ ներկայ Դուման ինչու համար է հաւաքված և ինչպիսի գործունէութիւն պիտի ունենայ, կը գանք այն միակ համոզման, որ այդպիսի պահանջ դնել Դումային, մեղադրել նրանում, որ մինչև այժմ ոչ մի «գործ» չէ կատարվել, դա առնուազը մակերևոյթային դատողութիւն է:

Ինչպէս յայտնի է, աջակողմեանները գալիս էին Դուման, որպէսզի ամեն միջոց գործ դրնեն, որ Դուման հլու – հնազանդ հպատակվի ներկայ կառավարութեան բոլոր հրամաններին և կարգադրութիւններին, այդպիսով կարողանայ ազդել Դումայի գոնէ մի մասի վրա և աջողցնել բիւջէտը անցկացնել. իսկ հէնց որ անցնի բիւջէտը, Դուման փակել: Այս նշանաբանն էր նրանց ուղեցոյցը, բայց նրանք նախընտրական պայքարին չէին ցանկանում միանգամայն պարզ արտայայտվել. — այժմ, երբ արդէն Դումայում առիթներ ներկայացան, աջակողմեանները ցոյց տուին իրանց պատկերը ամենայն պարզութեամբ:

Ժողովրդական – ազատութեան կուսակցութիւնը: կադետները, ասում էին, որ արդէն բաւական է որքան անորոշութեան մէջ մնացինք, հարկաւոր է որ Դուման դառնայ իսկական պարլամենտ և երկիրը խաղաղվելով սկսի սահմանադրական կեանքով ապրել: Որ Դուման պիտի ձեռնարկէ մի շարք օրէնքների մշակման և այդպիսով իրականացնելով օրինականութեան գաղափարը կեանքում վերջ դնի ներկայ խառնակ և ծանր դրութեան և սկսի խաղաղ, արդիւնաւէտ կեանք:

Յեղափոխականները կամ աւելի ճիշտը սօցիալիստական կուսակցութիւնները ասում են, որ անպայման հարկաւոր է, որ երկիրը սկսի խաղաղ կեանքով ապրել, բարգաւաճել և այլն, բայց ներկայ պայմաններում, քանի տիրում է ներկայ ռէժիմը, չէ կարելի ոչ մի գործ անել, որովհետև կառավարութիւնը ներկայացնելով իրանից մի կոպիտ ֆիզիքական ոյժ՝ դեռ կուռ դաշտումն է, նա դեռ իր զէնքը վայր չէ դրել և դեռ յոյս ունի, որ կարող է յետ դարձնել իր բոլոր կորցրած ինքնակալական իրաւունքները, և այդ իսկ պատճառով Դուման ունի միակ մի կոչում.—օգտվելով այն հանգամանքից, որ Դումայի միջոցով կարելի է լինում ժողովրդին լսեցնել տալ նրա պարտաւորութիւնները, որ շնորհիւ ստենօգրաֆիական արձանագրութիւնների և այլն կազմակերպչական ձևերով զարգացնել ժողովուրդը քաղաքականապէս և ժողովրդին միանգամայն պարզ կերպով հասկացնել, որ է, որ կեանքումը տիրում է դիկտատուրա: Եւ ժողովուրդը պիտի դէն չը ձգի այսպէս անուանված «կօնստիտուցիական իլլիւզեանները» և ինքը կը վերցնի ձեռքը իր գործը,— այն ժամանակ կարելի կը լինի խօսել զանազան օրէնսդրական կամ ստեղծագործական գործունէութեան մասին:

Ահա այն պրինցիպիական տարբերութիւնները, որոնք տրամագծօրէն զանազան են իրանց հիմնական, տաքտիկական և գործնական ճանապարհներով, և ահա թէ ինչու մեր կարծիքով միանգամայն սխալ է ասել, որ Դուման գործ չէ կատարում, որովհետև միևնոյն գործողութիւնը մէկը համարում է իսկական գործ, մինչդեռ միւսը նոյն գործի վրա նայում է իբրև ջուր ծեծելու վրա:

Բայց կեանքը չէ կանգնում, նա առաջ է գնում, կամաց կամաց պարզվում է, թէ որ կարծիքը, որ ուղղութիւնը աւելի է համապատասխանում իրականութեան:

Արդէն կառավարութիւնը մի քանի անգամ առիթ է ունեցել ժողովրդական ներկայացուցիչների երեսին շպրտել մի պարզ և խիստ նշանաբան. «օրէնքը մի կողմը, երբ հարկաւոր է վճռել կեանք թէ մահ»: Այդ էր ասում Ստոլիպինը իր առաջին դեկլարացիայում և այդ են կրկնում նրա արբանեակները ամեն մի առիթից օգտվելով: Ստոլիպինը ասում էր. «ստեղծվել էր մի դրութիւն, երբ հարկաւոր էր ինձ և իմ կաբինէտին վճռել՝ կամ մնալ մի տեղում և կամ զիջել այդ շարժման. մենք մնացինք և ուրեմն պիտի գործենք այնպէս, ինչպէս այդ պահանջում է ներկայ ռէժիմը»: Եւ ահա նա սկսում է գործել, հիմնում է զինուորական-դաշտային դատարաններ և այլն, ոչնչացնելու կամ, ինչպէս Ստոլիպինն է ասում, «արմատախիլ» անելու յեղափոխութիւնը: Նոյնն է կրկնում Շչեգլովիտովը, երբ հարկաւոր է Դումայից խլել, վերցնել մի քանի պատգամաւորներ:

Մինչդեռ Դումայի մի մասը, կադէտները, կօզակների խումբը, լեհական կօլօն դեռ չեն կորցրել իրանց յոյսերը, որ կարելի են համարում արդիւնաւէտ գործունէութիւն ունենալ Դումայում, կառավարութիւնը աւելի և աւելի պարզ ցոյց է տալիս իր ատամները և ասում է—ես Դուման հաւաքել եմ միմիայն նրա համար, որպէսզի Եւրօպայից խաբեմ և փող ստանամ, իսկ յետոյ Դուման էլ կարձակեմ և իմ ցանկացած դիկտատուրան էլ կիրականացնեմ: Այս հանգամանքը մի փոքր մտածողութեան առիթ է տալիս գլխաւորապէս կադէտներին և նրանք շատ ծանր դրութեան մէջ են:

Ինչպէս արդէն յայտնի է, Պետական Դումայի պրեզիդիումի և Ստոլիպինի մէջ հաստատվել է բաւական լարված դրութիւն, ահա թէ ինչ պատճառով. օրէնքի հիման վրա Պետական Դումայի կօմմիսիաները իրաւունք ունեն հարկաւոր եղած ժամանակը հրաւիրել իրանց պարապմունքներին մասնաւոր մարդկանց, այսինքն ոչ-պատգամաւորների, որպէս զի հնարաւորութիւն լինի հարցը բազմակողմանի պարզված ներկայացնել Դումային: Այս տարբեր հարկաւորվում է կօմմիսիաներից մէկին, այն է հաց մատակարարելու կօմմիսիային, մանրամասն տեղեկութիւններ հաւաքել, թէ արդեօք ինչպէս է գրված այդ գործը գաւառում, ինչ ձևով է կատարվում մատակարարութեան գործը և ինչ է մնում անելու: Դրա համար կօմմիսիան դիմում է զանազան զեմստվօյ ուպրավաներին և այլ կօմպետենտ մարդկանց, որպէս զի նրանք շտապերթով մանրամասն տեղեկութիւններ հասցնեն. այս որ իմանում է Ստոլիպինը, իսկոյն հրամաններ է ուղարկում նահանգապետներին, որպէս զի ոչ մի տեղեկութիւն չուղարկվի առանց իր հրամանի: Կօմմիսիան դիմում է նոյնպէս և մի շարք ձեռնհաս անձնաւորութիւնների, որպէս զի նրանք անձամբ ներկայ լինեն Դումայի կօմմիսիաների պարապմունքներին, տան հարկաւոր նիւթեր և աջակցեն ստեղծագործական պարապմունքներին: Այդ առիթով ծագել է այժմ կօնֆլիկտ, որը կարող է դեռ աւելի սուր կերպարանք ստանալ:

Ստոլիպինը որ տեղեկանում է, որ Դումայի կօմմիսիաների պարապմունքներին յաճախում են մասնաւոր մարդիկ, դիմում է նախագահ Գոլովինին մի նամակով և առաջարկում է կարգադրել, որպէս զի այլ ևս այդպիսի դէպքեր չը կրկնվեն: Գոլովինը պատասխանում է այդ նամակին, ցոյց տալով օրէնքի համապատասխան յօդուածների վրա, որով Պետական Դումայի կօմմիսիաները իրաւունք ունեն հարկաւոր եղած ժամանակը հրաւիրել ձեռնհաս մարդկանց: Միւս կողմից Գոլովինը յիշեցնում է Ստոլիպինին, որ մինիստրը օրէնքով իրաւունք չունի հարցապնդում անել Պետական Դումայի նախագահին նրա գործունէութեան մասին: Ստոլիպինը դրան պատասխանել է, որ նա այդ հարցին չէ ուզեցել այդպիսի սուր կերպարանք տալ, այլ ցանկանում է եղել «տանտիրոջ» վճռել հարցը, բայց որովհետև արդէն բանը այդտեղ է հասել, նա կը հրամայի օխրանիկներին, որպէս զի ոչ ոքի, պրէզիդիումի հրաւէրով եկած մասնաւոր մարդկանց Դումա ներս չը թողնեն: Եւ իսկապէս այսօրվանից արդէն օխրանան մտել էր իր պաշտօնի մէջ և ոչ ոքի ներս չէր թողնում:

Արսէն Քալանթար

ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՒՐՆԱԼԻՍՏՆԵՐԻ ԺՈՂՈՎԸ

—

Ապրիլի 8-ին, կիրակի օրը, ցերեկվայ ժամի [illegible] ժողովը պ. [illegible] Թիֆլիսի ժուրնալիստների ժողովը [illegible] թեամբ:

Ժողովին ներկայ էին 15 հոգի: Նախագահը նիստը բանալով, նախ յայտնեց ժողովի պարապմունքների նպատակը և ապա համառօտ կերպով զեկուցեց թէ ինչ է արել նախկին ժողովի կողմից ընտրված մասնաժողովը ընկերութեան կանոնադրութեան հիմնական օրէնքները մշակելու գործում:

Այդ առիթով ծագեցին մի շարք վիճաբանութիւններ, գլխաւորապէս ընկերութեան անուան և նպատակների շուրջը: Մտքերի երկարատև փոխանակութիւնից յետոյ պարզվեց, որ ոմանք ուզում են գործը դնել աւելի լայն հողի վրա՝ մտցնելով և բարոյական նպատակ. այդ պատճառով, միութեան նպատակը ընդունել լոկ նիւթական շահերի պաշտպանութիւնը—համարում են աննպատակայարմար, իսկ այդ ձևակերպութեան պաշտպանները, ընդհակառակը, առարկում էին, որ բարոյականն էլ դրա հետ սերտ կերպով շաղկապված է և հետևապէս աւելորդ է նրան յիշել անգամ: Վերջ ի վերջոյ ընդունվեց Օ. Սեօմինի ձևակերպութիւնը, որ աւելի էր համապատասխանում ընկերութեան նպատակներին և պարունակում է իր մէջ թէ նիւթական և թէ բարոյական շահերի պաշտպանութիւնը: Այդ առաջարկութիւնը ձևակերպվեց այսպէս. «Միութեան նպատակն է պաշտպանել իր անդամների պրոֆեսիոնալ շահերը»: Իսկ ընկերութեան անուան մասին ժողովը որոշեց անուանել «մամուլի աշխատաւորների Թիֆլիսի պրոֆեսիոնալ ընկերութիւն»: Այնուհետև հարց ծագեց թէ ովքեր կարող են լինել անդամ: Ընդունելով որ ընկերութիւնը լինելու է անկուսակցական, նրա մէջ ազատ մուտք կունենան առանց դաւանանքների խտրութեան մամուլի այն բոլոր աշխատաւորները, որոնց շահերի պաշտպանութեան գործը սերտ կերպով կապ ունի ընկերութեան հետ: Նոր անդամների ընդունելութիւնը կատարվում է առնուազն երեք անդամների երաշխաւորութեամբ և գաղտնի քուէարկութեամբ, որպիսի միջոցը կարող կը լինի զերծ պահել ընկերութիւնը ոչ ցանկալի տարրերի մասնակցութիւնից: Բաւարար լուսաբանված համարելով ընկերութեան կանոնադրութեան հիմնական ֆիզիօնօմիան, ժողովը ընտրեց երեք հոգուց բաղկացած մի մասնաժողով, որին և յանձնարարեց մշակել ընկերութեան մանրամասն կանոնադրութիւնը: Այդ նպատակով ընտրվեցին—Նազարեկի, Օ. Սեօմին և Զարար:

Դրանից յետոյ ժողովը որոշեց ներկայ և անցեալ ժողովի մասնակցողներին ընդունել ընկերութեան հիմնադիր անդամներ, բացի մէկից—պ. Դիմաշիից:

Արդէն ժամի 4-ն էր, որ ժողովը վերջացրեց ընկերութեան վերաբերեալ հարցերը:

«Մշակ» լրագրի թղթակցի սպանութեան առիթով մասնաժողովը հնարաւորութիւն չունենալով զեկուցում տալու, ի նկատի առնելով թէ ուշ լինելը և թէ նոր փաստաթղթեր չը ստացվելը, ուստի յատկապէս այդ հարցի համար կը հրաւիրվի յաջորդ անգամ նոր ժողով:

Ժամի 4-ին նիստը փակվեց և ժողովականները ցրվեցին:

Լ.

ԲԱԳՈՒԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

Մարտի 30-ին

Բագուն աշխարհագրական տեսակէտից որոշ դիրք և դեր ունի կատարելու քաղաքական և տնտեսական հողի վրա։

Բագուն բանւորութեան, կապիտալի ծով է։ Ինչ նորութիւն որ ասելու, լսելու լինէք, Բագուից միայն կարելի է իմանալ յեղափոխական կուսակցութիւնների բունը, ոսկիների հանքը և այլն և այլն։

Նաւթահանքերում գործադուլներ շատ են եղել, շատ բանւորներ տեղի թէ անտեղի գործադուլներ Բագւում են արել։ Բագուն առաջնորդողի դեր է կատարել կովկասեան կեանքի մէջ, կատարում է և այսօր։

Սակայն այդ բոլորը կատարվում էր Ապշերոնեան թերակղզում, չոր հողի վրա։ Ես գէթ չէի պատահել այն դէպքին, որ կարելի էր ծովի, այն էլ Կասպեան ծովի վրա գործադուլ հրատարակէին...

Ուղիղ մի ամիս է ինչ ես գտնվում էի Գանձակի նահանգում. ճանապարհորդեցի Ջիվանշիրի, Շուշու և Զանգեզուրի գաւառները, որի համար ստիպմանաբար կը հաղորդեմ խմբագրութեանդ։ Վերջին օրերս հասայ Բագու և ինչ տեսայ...

Շոգենաւերի, առագաստանաւերի, նաւակների բոլոր նաւաստիները գործադուլ են հրատարակել։

Բագուն, այդ՝ Կովկասի ընդհանրապէս, իսկ Ռուսաստանի մասնաւորապէս առևտրական կենտրոնը խզված է ծովային ճանապարհով թէ Ռուսաստանի ներքին նահանգների և թէ Պարսկաստանի հետ։

Բագուն գտնվելով ծովի եզերքին, միշտ առևտրական կապ է ունեցել Աստրախանի, Սամարի, Կազանի և վերջապէս Նիժնի Նովգորոդի հետ, իսկ միւս կողմից՝ անդրկասպեան երկրի—Ասխաբադի, Մերվի, Ղըզըլարվադի, Կրասնովոդսկի և այլն։ Պարսկաստանը խօմ միանգամայն կապված է Բագուի միջոցով թէ Կովկասի և թէ Ռուսաստանի հետ առևտրական տեսակէտով։ Բայց այսօր բառիս բուն նշանակութեամբ Բագուն Պարսկաստանից ոչ մի տեղեկութիւն չունի։ Առաջ իւրաքանչիւր շաբաթ Էնզէլիից, Աստարայից, Մէշեդի-Սէրից և Պարսկաստանի այլ քաղաքներից նաւերի երթևեկութիւն էր տեղի ունենում, բայց այսօր այդ նաւերը Բագու հասնելով բաց են թողնում շոգենաւու բանւորները գործադուլ հրատարակում։

Որքան կարողացայ ծանօթանալ նաւաստիների երկու դասակարգի հետ, պահանջները զուտ տնտեսական են։

Իսկապէս դրանց դրութիւնը շատ դժուար է։ Նաւաստիները բաժանվում են երկու դասակարգի, ներքին ղեկավարութիւն և վերին։ Առաջին դասը բաղկացած է մեքենապետից ու մեքենաների այլ մասնագէտներից, իսկ վերին մասը հասարակ բանւորներից, բացի նաև ղեկավարից (կաժանիր)։

Ծառայողների մեծամասնութիւնը պարսիկներ են, փոքրամասնութիւնը ռուսներ ու գերմանացիք։ Կան և աննշան թւով հայեր (12—13 հազար ծառայողից հազիւ 100 հոգի հայեր)։

Ընդհանրապէս ծանր է բոլորի դրութիւնը։ [illegible] իւրաքանչիւր [illegible], ոչ զէնքի ոյժ է, որ կարողանան դիմադրել։ Իսկ ստացած ռոճիկները միմիայն հացի փող է։ Նաւթահանքի մեքենապետը երկու անգամ աւելի ռոճիկ է ստանում քան նաւինը։ Բանւորը նոյնպէս, նոյնպէս և կառավարիչները։ Եւ այդ շնորհիւ այն հանգամանքի որ նաւաստիները չեն ձգտել գործադուլով հասկացնելու իրանց ագահ նաւատէր բուրժուազիային, որ իրանք մահի ու կեանքի ճանապարհի մէջ գտնվելով անպաշտպան վիճակի մէջ են։ Չեն հասկացրել, որովհետև լայնածաւալ ծովի վրա չեն կարողացել շփվել իրարու հետ, չեն կարողացել ցաւ ու դարդը պատմել իրարու։ Եւ այդ է պատճառը, որ այդքան ուշ են հասկացել իրանց չարն ու բարին։ Ուրիշ պատճառներ շատ կան, որոնցից հէնց էականն այն է, որ ծառայողների մեծամասնութիւնը տգէտ տարրից է—Պարսկաստանի համշարուց, իսկ նաւատէրերը թուրքեր. ոչ առաջինը գաղափար ունի իր ճակատի քրտինքի մասին, ոչ երկրորդը խիղճ, որ ապահովի իր բանւորին։

Բացի այդ, ձմեռվայ չորս ամիսը, որ Վոլգան ու Կասպեան ծովի Աստրախանի մասը սառչում է և նաւերի մեծամասնութիւնը նաւահանգիստներումն են մնում, նաւատէրերը արձակում են նաև ծառայողներին չորս ամիս ժամանակով, որի ժամանակ ռոճիկ չեն տալիս։

Այժմ նաւահանգիստները լիքը նաւեր են, իսկ փողոցները լիքը նաւային ծառայողներ։

Բիւրոկրատիան ամեն ջանք գործ է դնում, բայց առայժմ անաջող։ Բալախանում կանգնած են մի քանի նաւթահանքեր, նաւթ չեն քաշում, որովհետև ածելու տեղ չունեն, նաւերը չեն ընդունում։ Եթէ այդպէս երկու շաբաթ էլ տևելու լինի, ամբողջ Բալախանին կը կանգնի։ Եւ հէնց այդ է պատճառը, որ կառավարութիւնը երկու ձեռքի փոխարէն հինգ ձեռքով ու վեց լեզվով է գործում մի կերպ նաւաստիներին «խելքի բերելու»...

Թ. Մեժլումեան

ՀԱՅՈՑ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Կիրակի, ապրիլի 8-ին, երեկոյեան ժամը 7 և կէսին, քաղաքային դումայի դահլիճում կայացաւ Հայոց Բարեգործական ընկերութեան ժողովը բժ. Նաւասարդեանի նախագահութեամբ։

Քննութեան առարկաներն էին. 1) որբանոցի տիպի և ծրագրի հարցը, 2) թաղական խորհուրդներ կազմելու խնդիրը։

Կարդացվում է վարչութեան կազմած նախագիծը՝ որբանոցի տիպի մասին։ Որբ սաներին ֆիզիքապէս, բարոյապէս և հոգեպէս կրթելու համար, առհասարակ նրանց կեանքի իսկական մշակներ պատրաստելու համար վարչութիւնը առաջարկում է որբանոցին կից հիմնել դպրոց 6-ամեայ ուսման շրջանով, որը վերջացնելուց յետոյ, նայած սաների ընդունակութիւններին, նրանք կը մտնեն արհեստների մասնագիտական դպրոցներ կամ դասընթացքներ, օրինակ կարուձևի դպրոց, բոննաներ պատրաստող դասընթացքներ, ներկարարական արհեստանոց, գլխարկներ պատրաստող արհեստանոց և այլն։ Բացի մշտական 30 որբերից որբանոցը կունենայ 15 ձրիավարժ և 10 ամենաչնչին վարձով աշակերտուհիներ։ Ամբողջ դպրոցում, բացվելուց վեց տարի յետոյ, լինում են 155 աշակերտուհիներ. և այդ ժամանակ դպրոցը բաղկացած կը լինի մէկ մանկական պարտէզից և հինգ դասարաններից մասնագիտական արհեստանոցներով։ 30 որբերը ամեն ինչ ստանում են որբանոցից, իսկ 125-ը՝ նախաճաշ, ճաշ, ձրի ուսում և արհեստ. ընդամենը ծախք լինելու է 9,355 րուբլի։

Մտքերի փոխանակութիւնից յետոյ ընդունվում է վարչութեան նախագիծը միաձայն, միայն կցելով պ. պ. Մելիք-Բախտամեանի և բժ. Աղասարեանի առաջարկութիւնները. առաջինը առաջարկում է սաներին միջոց տալ պարապելու մեղուաբուծութեամբ և կաթնատնտեսութեամբ, երկրորդը—սովորեցնել աշակերտուհիներին մանկաբարձութիւն։

Ապա ընթերցվում է թաղական խորհուրդներ կազմելու մասին։ Ընկերութեան միջոցների աղբիւրները ընդարձակելու և ամբողջ քաղաքում կարօտեալներին օգնութիւն հասցնելու նպատակով վարչութիւնը առաջարկում է հաստատել թաղական խորհուրդներ, որոնցից իւրաքանչիւրը բաղկանալու է 8 անդամից և 2 փոխանդամից. խորհուրդը ընտրում է իր միջից մէկ ներկայացուցիչ, վարչութեան հերթական նիստերին մասնակցելու համար. խորհուրդները ղեկավարվելու են վարչութեան հրահանգներով և ամիսը մէկ անգամ հաշիւ են ներկայացնելու վարչութեան։ Իւրաքանչիւր խորհուրդ տեղում ստանալով խնդրագրեր և ստուգելուց յետոյ տալիս է միանուագ օժանդակութիւն ոչ աւել 10 րուբլուց։ Խորհուրդը իր մասում շրջելով, գտնում է իսկական և օժանդակող (1—3 րուբլի վճարողներ) անդամներ, ընդունում է նուէրներ դրամով, շորով, մթերքներով. իր ստացած գումարները նա յանձնում է վարչութեան, պահելով 100 րուբլու չափ գումար՝ անյետաձգելի ծախսերի համար։ Հակիրճ պարզաբանվելուց յետոյ ժողովը միաձայն ընդունում է թաղական խորհուրդներ հաստատելը և որոշում է պարտաւորեցնել վարչութեան՝ կատարել բոլոր պահանջվող հարկ եղած ձևականութիւնները։

Ն.

ԴՈՒՄԱՅՈՒՄ ՊԱՏԱՀԱԾ ՍԿԱՆԴԱԼԻ ՇՈՒՐՋԸ

Պետական Դումայի մարտի 29-ի նիստի ժամանակ Պուրիշկեվիչի առաջացրած խայտառակ սկանդալի մասին հետևեալ մանրամասնութիւններն ենք իմանում մայրաքաղաքի թերթերից։

Երբ Պուրիշկեվիչը անպատշաճ կերպով և առանց նախագահի գիտութեան յանկարծ առաջարկել է պատգամաւորներին ոտքի կանգնել սպանված զանազան գորոդովոյների յիշատակը յարգելու համար, մի քանի աջակողմեան պատգամաւորների հետ ոտքի են կանգնել և ներկայ եղող երկու մինիստրներն ու մեծ յարգանք ու պատիւ վայելող պատգամաւոր պ. Կուզմին-Կարավաեվը (կադետ)։ Իսկ [illegible] Դումայի պրիստաւները հեռացրել են սկանդալիստ Պուրիշկեվիչին ժողովից, պ. պ. մինիստրներն էլ՝ Վասիլչիկով և Շվանեբախ, իսկոյն թողել և հեռացել են Դումայից։

Թէ այդ սկանդալը, թէ պ. Կուզմին-Կարավաեվի ոտքի կանգնելը և թէ մանաւանդ մինիստրների Դումայից հեռանալը, ինչպէս և պէտք էր սպասել, անհզին վէճերի ու խօսակցութեան առարկայ է դառել Դումայի միջանցքներում։

«Միջանցքներում ընդհանուր տրամադրութիւնը շատ ուրախ էր,—ասում է այդ առիթով պ. Ժիլկինը։—Օրվայ հերոսը իհարկէ Դումայի նախագահ Գոլովինն էր։ Նրա հաստատակամութիւնն ու իրան չը կորցնելը գովում են ոչ միայն կենտրոնը, այլ և բոլոր ձախակողմեաններն էլ։ Պուրիշկեվիչին դուրս անելու կողմը քուէարկեցին և աջակողմեաններից շատերը։ Կան պատգամաւորներ, որոնք հիացած ու ցնցված են նախագահական խօսքի յանկարծական ոյժից։ Չար ձեռքը պատրաստվել էր գերան նետել պարլամենտի թանկագին մեքենայի մէջ, բայց գերանն էլ, ձեռքն էլ ու ձեռքի տէրն էլ մի ակնթարթում դուրս նետվեցին դռնից։ Նախագահի մասին հիացմունքով են խօսում և ժուռնալիստների շրջանում։ Չեն կարողանում միայն հասկանալ, թէ ինչու մի քանի աջակողմեանների ու մինիստրների հետ Պուրիշկեվիչի առաջարկութեամբ ոտքի կանգնեց և Վ. Դ. Կուզմին-Կարավաեվը»։

Երբ այս վերջինին մեծ հետաքրքրութեամբ հարցրել են պատգամաւորներն ու ժուռնալիստները այդ մասին, նա հետևեալ պատասխանն է տուել.

—Այո, ոտքի կանգնեցի, որովհետև ես կարծում եմ, թէ ամեն մի մեռած մարդու յիշատակը կարելի է յարգել ոտքի կանգնելով։ Այսօր ոտքի կանգնեցի գորոդովոյների մահվան յիշատակի համար, իսկ վաղը կը կանգնեմ հրացանազարկ եղածների ու կախվածների յիշատակի համար։

—Այո, բայց ախր ինչու առանց նախագահի թոյլտւութեան...

—Ճիշտ է, ճիշտ է,—շտապով ընդհատել է Կուզմին-Կարավաեվը,—այդ բանից ես աւելի եմ զայրացած, քան ինքը նախագահը։ Վրդովեցուցիչ ու պրովոկատորական դէպք է։ Ես միանգամայն համաձայն եմ նախագահի հետ։

Ինչպէս ասացինք, ամենից աւելի խօսակցութեան առարկայ է դառել մինիստրների Դումայից հեռանալը։ Այդ մասին նոյն պ. Ժիլկինը հետևեալ խօսակցութիւններն է հաղորդում.

—Մինիստրները գնացին անպատճառ նրա համար, որ կանխաւ պայմանաւորվել էին,—ասում է գիւղացի պատգամաւորներից մէկը։

—Շատ հասկանալի է,—վստահութեամբ պնդում է մի ուրիշ գիւղացի պատգամաւոր,—որովհետև նրանք միշտ միմեանց մէջ քչփչում են, միասին բաներ են հնարում։

—Են, դա արդէն չափազանց յիմար բան էր. նրանք կարող էին մի աւելի խելօք բան հնարել։

—Պուրիշկեվիչը ուղղակի աննորմալ մարդ է,—ասում է ժուռնալիստներից մէկը։—Պարզապէս այլասերված մարդ է։ Այս րոպէիս նրան տեսել են Դումայից կառքով վերադառնալիս։ Ինքն իրան ձեռքերն ու գլուխը շարժում է, ոտքերը թափահարում է, փնթփընթում է. պարզ բան է, որ ուղեղը շարժված է։

—Այդ պարագայում պէտք է նրան հրաշագործ սուրբ Նիկոլայի մօտ ուղարկել, այլ ոչ թէ Պետական Դումա,—ծիծաղով նկատում է գիւղացին.—նա այստեղ ինչ գործ ունի, եթէ խելագար է!...

—Աջակողմեանների մի նշանաւոր մասն էլ դժգոհ է Պուրիշկեվիչի վարմունքից,—ասում է Կուզմին-Կարավաեվը.—այս րոպէիս ես խօսում էի Եւլօգի եպիսկոպոսի հետ։ Նա ասաց, որ Պուրիշկեվիչը ոչ միայն Դումայի նախագահին չէր նախազգուշացրել, այլ և աջակողմեաններին էլ ոչինչ չէր ասել։ Երկու կողմից էլ նա անկոռեկտ է վարվել։ Եւ եպիսկոպոսը չէ հաւանում Պուրիշկեվիչի վարմունքը։

Մինիստրների հեռանալուն այլ և այլ բացատրութիւններ են տալիս։ Աշխատաւոր Կարավաեվը մի շատ «խորհրդաւոր» բան է համարում նրանց այդպէս հեռանալը։ Իսկ մի այլ պատգամաւոր շատ հասարակ կերպով է բացատրում այդ, ասելով, թէ մինիստրները պարզապէս ձանձրացել էին անշարժ իրանց տեղերում նստելով, մանաւանդ որ ագրարային հարցի երկար ու ձիգ վիճաբանութիւնները պիտի շարունակվէին, որոնք շատ տաղտկալի են թւում մինիստրների համար։ Նրանք էլ օգտվեցին յարմար առիթից ու ծլկեցին։

—Ամենից առաջ նրանք տելէֆոնի մօտ շտապեցին,—ծիծաղով նկատում է կենտրոնի լիդերներից մէկը,—իշխանութեանը հարցնելու, թէ պէ՞տք է արդեօք պատահած դէպքի համար վիրաւորվել, թէ ոչ։

Ջէնտլմէն Մակլակովը փորձում է մինիստրների հեռանալը ջենտլմէնավարի բացատրել.

—Երբ ընտանիքի անդամները միմեանց հետ կռւում են, բարեկիրթ օտար մարդիկ շտապում են հեռանալ։ Թուէք մինիստրներն էլ պարզ բարեկրթութիւն ուզեցին ցոյց տալ,—ասում է Մակլակովը։

—Այո, բայց չէ՞ որ նրանք կռիւը վերջանալուց յետոյ գնացին։

Իսկ Պուրիշկեվիչի վարմունքը պատգամաւոր Մակլակովը անհնորհրդութեան ու անզօրութեան մի շատ փայլուն և պերճախօս ապացոյց է համարում։

—Աջակողմեանների նպատակը շատ պարզ է,—ասում է նա—նրանք ամեն կերպ աշխատում են տապալել Դուման։ Դրա համար նրանք հազար տեսակ խիստ միջոցներ ունեն, մինչդեռ նրանք ամենայիմար միջոցին են դիմում։ Այդպիսով նրանք հէնց իրանք իրանց ապուշ կացութեան մէջ են դնում։ Նրանք անզօր ու անկարող են նոյնիսկ լաւ պրովոկատորներ լինելու։

Շատ ճիշտ է նկատված՝ Պատգամաւորների ժողովում պրովոկացիա սարքելու համար շատ աւելի մեծ շնորհք ու հմտութիւն ունենալու է, քան Քիշինևի ու Օդեսսայի բօսեակների շրջաններում, որի համար այնքան վարժ են Պուրիշկեվիչն ու Կրուշևանը։ Այդ տեսակէտից սև-հարիւրեակները չափազանց սըխալվել են այդ՝ խիստ վուլգար պրովոկա- [illegible]։ Միւս անգամ, անշուշտ, նրանք կաշխատեն աւելի շնորհքովներին ուղարկել, եթէ միայն այդպիսինները կարող են գտնվել սև-հարիւրեակների շարքերում։

Խ.

ՆՈՐԱԳՈՅՆ ԴՊՐՈՑԻ ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐԻ ԴԵԿԼԱՐԱՑԻԱՆ

Ռուսաստանի մէջ սահմանադրական կազմ մտցնելու ամենակարևոր հիմնական պայմաններից մէկը պէտք է համարել ժողովրդական լուսաւորութեան գործի բարեփոխութիւնը։

Ժողովրդական ներկայացուցչութեան առաջ դրված է մի շատ դժուար և անխուսափելի խնդիր—ստեղծել իրաւական նորմալ և անբռնաբարելի պայմաններ ժողովրդի իսկական լուսաւորութեան գործը ապահովելու նպատակով երկրի մէջ ստեղծելու այնպիսի դպրոց, որը ազգաբնակութեան լայն մասսայի համար ծառայէր իբրև իսկական լուսաւորութեան աղբիւր։

Պետական Դուման ծանրաբեռնված լինելով բազմաթիւ գործերով անկարող կը լինի մշակել մանրամասն օրինագծեր ժողովրդական լուսաւորութեան գործի մասին, այդ պատճառով նա միայն պէտք է որոշէ ընդհանուր ղեկավարող սկզբունքները, դպրոցական օրէնսդրութեան գլխաւոր հիմունքները, որպէսզի վէճ դրանով վերջ տրվի կառավարչական այն աւանտիւրաներին, որոնք ոչ միայն չեն ընդհատվում, այլ և աւելի յանդուգն են դառնում այժմ, երբ Դուման շարունակում է իր նիստերը։ Իբրև փաստ կարող են ծառայել միջնակարգ դպրոցների առիթով վերջին ժամանակներս հրատարակված շրջաբերականները։

Հասարակական - մանկավարժական միտքը վաղուց է որ զբաղմունքի առարկայ է դարձրել այդ խնդիրը և ձգտում է ստեղծել դպրոցական իրաւունքների մի յատուկ դեկլարացիա այդ բառի ընդարձակ իմաստով։ Վերջին ժամանակներս ժողովրդական լուսաւորութեան գործին նուիրված մի քանի յայտնի գործիչներ նախաձեռնութիւն յանձն առան իրականացնելու այդ միտքը և արդէն մշակել են «դպրոցական օրէնսդրութեան գլխաւոր հիմունքները» իբրև նախապատրաստական մի նիւթ Պետական Դումային ներկայացնելու համար։ Մոսկվայի համալսարանի մանկավարժական ընկերութեան ժողովի առաջ, ինչպէս հաղորդում է «Новь» լրագիրը, Վ. Ն. Ստորոժեվը կարդացել է հետևեալ նախագիծը, որ բաղկացած է 14 կէտերից.

1) Երկրի մէջ ամեն մի դպրոց պէտք է բանալ հանրամատչելիութեան, ազատութեան և ինքնավարական սկզբունքներով։

2) Ամեն մի դպրոց երկրի մէջ պէտք է ոչ մի կապ չունենայ եկեղեցու հետ. դպրոցը լիովին պէտք է բաժանված լինի եկեղեցուց։

3) Երկրի մէջ գոյութիւն ունեցող ոչ մի դպրոց, առանց բացառութեան և պետականը, իր դասընթացը աւարտողներին չէ տալիս որևէ իրաւունք և արտօնութիւններ։

4) Ամեն մի դպրոց ազատ է ընտրելու իր համար ամեն տեսակ դասագրքեր, ծրագիրներ դպրոցական-դաստիարակչական զանազան կարգեր։

5) Դպրոցների բաժանումը արական և իգականի, նոյնպէս և նրանց գլխաւոր հիմունքների և առհասարակ մէկի կամ միւսի մէջ զանազան տեսակ փոփոխութիւններ ներմուծելը համարվում է ոչ պարտադիր։

6) Ֆիզիքական կամ իրաւական իւրաքանչիւր մի անձ երկրի մէջ, որը ունի քաղաքական լիակատար իրաւունքներ, ազատ իրաւունք ունի ամեն տեսակի և ամեն կարգի դպրոցներ բանալու։

7) Առհասարակ բոլոր ուսուցիչները համարվում են հասարակական ծառայութեան մէջ ընտրութեան հիման վրա և ուրիշ հնարաւոր միջոցներից բացի, ապահովվում են և ինվալիդութեան, ծերութեան կամ մահվան դէպքերի համար փոխադարձ պարտադիր ապահովագրութեամբ։

8) Ուսուցիչների մէջ ծագող բոլոր թիւրիմացութիւններն ու պրոֆեսիոնալ յանցանքները պէտք է լուծվեն պատուի կորպորատիւ դատարանով։

9) Երկրի բոլոր դպրոցական գործերը իրար հետ շաղկապող մարմիններն են՝ ա) ուսուցչական շրջանային և համառուսական համագումարները, որոնք հրաւիրվում են ուսուցիչների ներկայացուցիչներից յայտնի թւով ընտրված գործող շրջանային և կենտրոնական բիւրոների կողմից, բ) ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութիւնը, իբրև օրինագծեր, ստատիստիկական ցուցակագրութիւն և պետական վերահսկողութիւն նախաձեռնող կենտրոնական մարմին։

10) Ամեն մի դպրոցի գործունէութեան վերահսկողութեան իրաւունքը պատկանում է բացառապէս տեղական հասարակութեանը, այդ բառի իսկական նշանակութեամբ։

11) Պետական վերահսկողութիւնը դպրոցների վրա, որի իրագործողն է ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութիւնը և սահմանված է հիմնական օրէնքներով, դպրոցական օրէնսդրութեան ակտի և ընդհանուր քրէական օրինագրքերի հիման վրա, բացառապէս ձևական մի բան է և կարող է պատասխանատու դարձնել միայն առանձին անհատներին երկրի սովորական դատարանների առաջ։

12) Իւրաքանչիւր մի դպրոց իր բացման մասին պէտք է տեղեկացնէ ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութեանը և ամեն տարի ներկայացնէ նրան իր տնտեսական և կրթական-դաստիարակչական մասի հաշիւը, հրատարակելով նրան ի գիտութիւն ընդհանրութեան ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութեան կամ տեղական հասարակական վերահսկող մարմնի պահանջի համաձայն։

13) Նախնական ընդհանուր ուսումը համարվում է պարտադիր և առաջին պահանջի համաձայն պէտք է դարձնել ձրի։

14) Այն բոլորը, ինչ որ չէ արգելվում դպրոցական օրէնսդրութեան վերաբերեալ ակտով, պէտք է համարել թոյլատրելի. դպրոցական գործի վերաբերեալ ոչ մի օրէնք չէ կարող հակասել կամ շեղվել ըստ էութեան յիշեալ ակտի որոշումներից։

Ահա նորագոյն դպրոցի իրաւունքների դեկլարացիան, որ պէտք է քննութեան ենթարկվի մանկավարժական ընկերութեան նիստերից [illegible]։

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

I

(Հայկական օպերայի ներկայացումներ.—Դրամատիկական ներկայացումները)

Թիֆլիսում պատրաստութիւններ են տեսնվում հայկական օպերաներ դնելու համար բեմի վրա առաջիկայ մայիսի առաջին օրերում։

Մեզ հաղորդում են հետևեալ տեղեկութիւնները այդ ձեռնարկութեան մասին։

Կազմակերպողն է Արիստակեան։

Խոստացել են մասնակցելու երգիչներ՝ Ամիրջան, Եղիազարեան, Կոստանեան, Թամբեան, Միքայէլեան, Աղասեան. երգչուհիներ՝ Տէր-Աստուածատրեան, Արծրունի, Ոսկանեան, Մելիք-Բարախտեան և ուրիշներ։ Գուցէ հրաւիրվի և Ցիգրթեան (բաս)։

Թարգմանված են ութ օպերա—«Դեմօն», «Պայեացի», «Գիւղական Պատիւ», «Րիգոլետտօ», «Տրավիատա», «Տրովատոր» և «Աիդա»։ Թարգմանվում է և «Ֆաուստ», պատրաստ է նաև մի օպերետ «Գէյշա»։ Դրանցից կը ներկայացվի միայն հինգը։

Ներկայումս կազմակերպվում է խոր խմբական երգերի համար։ Փորձերը արդէն տեղի ունեն։

Երգիչները վերջնականապէս կը հաւաքվեն Զատկից յետոյ։

Թիֆլիսում ներկայացումներ տալուց յետոյ օպերային խումբը կը գնայ Բագու ներկայացումները կրկնելու։

II

Ապրիլի 5-ին Արտիստական թատրոնում առաջին անգամ խաղացին Թիֆլիսում Բարի նշանաւոր «Վարպետը» («Властелинъ жизни»)։ Պիեսը ժամանակակից հարցեր է շօշափում։ Նա պատկերաւոր է, կենդանի և ունի բեմականութիւն։ Այդ բոլոր պայմանների շնորհիւ նա ամեն տեղ աջողութիւն ունի և շատ տեղեր նա մի շարք թեր և դէմ կարծիքներ է առաջացրել։ Տրագիքեայի և ժամանակակից հասկացողութիւնների մրցումն է արծարծվում պիեսում։ Ունի՞ արդեօք իրաւունք մէկը, որ իրան գրաւում ամեն տեսակ «բաւականութիւններ», «հաճոյքներ» է թոյլ տալիս՝ զրկել կնոջը նոյնը անելու—ահա պիեսի հիմնական միտքը։

Տարօրինակ թատրոնական ճաշակի և հասկացողութիւնների տէր են Թիֆլիսեցիք. խաղում են առաջին անգամ նշանաւոր գրողի նշանաւոր պիեսան—համարեա դատարկ թատրոնական դահլիճի առաջ...

Դեռ մի կողմը թողնենք այն, որ պիեսան դնում է առաջնակարգ բեմական ոյժերի մի խումբ։

Երկար չարժէ կանգ առնել գլխաւոր հերոս Կայ-Դորի դերակատար Տինսկու և նրա ամուսին Վիօլէտտայի դերը կատարող Իւբինվայի մասին։ Բայց նրանց տաղանդը այդ երեկոյ իր փայլի գագաթնակէտին էր հասնում։

Անսամբլը, որ թափառական կամ շրջիկ խմբերի ամենամեծ յաւերից մէկն է կազմում միշտ՝ այդ երեկոյ շատ աջող էր, որի շնորհիւ խաղը անցաւ հարթ ու ներդաշնակ։ Տպաւորութիւնը ուժեղ էր և փոքրաթիւ հասարակութիւնը վարձատրեց դերակատարներին։

Որովհետև պիեսան դրվում էր Սմալյին-Կիպլեանի բենեֆիսին, ուստի աւելորդ չի լինի մի երկու խօսք ասել նրա մասին։ Իր ամպլուայով նա կոմիկ է. այդ երեկոյ նա խաղում էր եապոնացի դոկտոր Իրայի Կոկորօյի դերը և աւելի շատ իր դերումը չէր, որովհետև ոչ մի կերպ չէ կարելի ապացուցանել՝ որ այդ ծամածռութիւնները և կատուի շարժումները յատուկ են իւրաքանչիւր եապոնացու։ Եթէ պարոնը պիեսի և դերի ընտրութեամբ կամեցել է երևալ հասարակութեան առաջ իր կոմիզմի արտայայտութեամբ—շատ սխալվել է, որովհետև դերը կոմիքական չէ և նրա կոմիզմին նիւթ մատակարարել չէր կարող։

Այլ բան են շարժելն այլ՝ իսկական կոմիզմը։ Բացասել վերջինս պարոնի մէջ յամենայն դէպս չէ կարելի, որին ապացոյց կարելի է բերել վերջում տրված «ցանկալի և անսպասելի» մէջ գործողութեամբ կոմեդիան, որտեղ նա շատ տիպիքական էր...։

Ար. Թոն

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹԸ ՍՂՆԱԽՈՒՄ

Ապրիլի 4-ին

Ապրիլի 1-ին հայոց դպրոցի շինութեան մէջ տրվեց հայկական երեկոյթ յօգուտ Լիանովեան հայոց եկեղեցական ծխական դպրոցի։ Հայկական երեկոյթն առաջինն էր Սղնախում, ուստի գրաւել էր բաւական հետաքրքրողների։ Դպրոցի մի դահլիճում շինված էր բեմ յատկապէս երեկոյթի համար, միւսում սարքված էր բուֆէտ, մի ուրիշ սենեակում՝ վիճակախաղ։

Երեկոյթը կազմված էր երեք բաժնից։ Առաջին բաժինը յատկացրված էր հայկական ժողովրդական պարերին։ Վարագոյրը բարձրացաւ. բեմի վրա դուրս եկան տասը հոգի, հինգ օրիորդ և հինգ երիտասարդ, որոնք հագած ունէին ազգային շորեր՝ օրիորդներն ալաշխեցիների նմանութեամբ, իսկ երիտասարդները՝ մշեցիների։ Դրանք կազմեցին շրջան և սկսեցին երգելով պարել։ Պարեցին՝ «Էջմիածին», «Խնկի ծառը», «Լէյլիօ», «Բեռօօլի»։

Տպաւորիչ էր մանաւանդ «Բեռօօլին»։ Պարողներին ձայնակցում էր երաժշտութիւնը՝ ֆլէյտ, թառ, հիանուր, որոնք աւելի գրաւիչ և գունեղ դարձրին պարերը։ Խմբական պարերից յետոյ օր. Հ. Տէր-Աւագեան ազգային շորերով աջող պարեց բեմի վրա «ուզունդարա»։

Երեկոյթի երկրորդ բաժինը կազմում էին խմբական երգեր։ Կարճ ժամանակում պատրաստված էր խումբը՝ բաղկացած մօտ 20 հոգուց, որը բաւական ներդաշնակ երգեց։ Խմբի պատրաստութիւնը ձրիաբար յանձն առաւ մեզ մօտ հիւր եկած պ. Գ. Գէորգեան, որին դրա համար արտայայտում ենք շնորհակալութիւն։ Խումբն երգեց՝ «Մեր հայրենիք», «Ծառիս տակը», «Շողեր ջան», «Որ մահկանացուն», «Համեստ աղջիկ», «Ծագեց արև», «Լուսին չը կայ». վերջին երկուսը միաձայն։ Սօլօ երգեց օր. Հ. Տէր-Աւագեան «Այս գիշեր լուսնեակ գիշեր» և «Համեստ աղջիկ»։ [illegible] երգերը և թէ պարերը վարձատրվում էին ոգևորված հանդիսականների բուռն ծափահարութիւններով։

Երրորդ բաժինը՝ կազմում էին կենդանի պատկերները։ Օրիորդ Աննա Խէրանեանը ներկայացրեց «Գեղեցկութեան դիցուհի»։ Բարձրահասակ, վայելչակազմ օրիորդը զգեստված՝ ուսերի վրա թափված սև մազերով, կիսաբաց կրծքով, մերկ ձեռքերով, թագը գլխին, плащъ մարմնի վրա, ձեռքին քնար, կանգնած էր բարձր տեղում և խորհրդաւոր հայեացք էր ուղղում մի կէտի։

Երկրորդ պատկերը «Ոգի Հայաստանի» ն էր. ներկայացրեց նորատի օրիորդ Մարիամ Պաստեան։ Ցաւալի է այդ պատկերի համար նկարել էին մեծադիր պատկեր, որն ընդօրինակած էր «Ոգի Հայաստանի» պատկերից։ Նկարված չէր միայն ինքը «Ոգին»-ն։ Պատկերի առաջ նստած էր օր. Պաստեան՝ ներկայացնելով «Ոգի Հայաստանի»-ն, որը, եթէ չասենք օրիորդի փոքր հասակը, բաւական սազում էր նրան։

Երրորդ պատկերը վերցրած էր Տաճկա-Հայաստանի հայերի կեանքից։ Մի գերդաստան՝ բաղկացած հօրից, մօրից և աղջկանից, հանգիստ նստած է։ Դրանցից անտեսանելի երկու քիւրդեր սպառազինված՝ հրացանները ուղղում են նրանց։ Տեսարանը փոխվելով ստացվում է ուրիշ պատկեր. քիւրդերը և գերդաստանի հայրը կռւում են. աղջիկ Գոհարիկը միջամտում է. տղամարդն ու աղջիկը ընկնում են սպանված, իսկ կինը փախցնում են քիւրդերը։

Չորրորդ պատկերը բոլորից տպաւորիչ էր։ Ներկայացվեց «Սովը Ղարաբաղում»։ Նիւթը վերցրած էր «Խաթարալա»-ից։ Հայրը վարում է հող գութանով. լծված են երկու կին և երկու երեխայ, որոնք քաշում են գութանը։ Դրանցից մի փոքր հեռու բարձր ցիլինդրով՝ պալիտօրս բերնին խորոտ հայեացքով կանգնած է բուրժուան (Բ. Տէր-Աստուածատրեան), որից 6 տարեկան փոքրիկ Աշխէնը ձեռքը պարզելով՝ ողորմութիւն էր հայցում։ Բուրժուան սառը դիտում է այս տեսարանը, չը զգալով խղճի խայթոց և կարեկցութիւն դէպի տառապեալները։

Կենդանի պատկերները լուսաւորվում էին գոյնզգոյն բենգալեան կրակներով։ Պատկերները ղեկավարում էր քաղաքային ուսուց. Վ. Ենիկոլոփեան։ Երեկոյթը վերջացաւ ժամը $10^1/_2$-ին, որից յետոյ սկսվեցին եւրոպական և ասիական պարերը, որոնք մինչև ժամը 3 շարունակվեցին։ Հանդիսականները ցրվեցին հոգեկան խորին բաւականութեամբ։

Երեկոյթի մուտքը հազիւ կը ծածկէ ծախսերը, որովհետև միայն շորերի վրա ծախսվեց մօտ 100 րուբլի։ Այդ շորերը կը մնան սեփականութիւն դպրոցի։ Գները նշանակված էին շատ էժան. տղամարդկանց համար 60 կոպէկ, իսկ կանանց համար 40 կոպէկ։ Շնորհակալութեան արժանի է վարժուհի օր. Աննա Սարգսեան, որը միւս օրիորդների աջակցութեամբ ձրիաբար կարեց ազգային շորերը երեկոյթի համար։

Երեկոյթի տոմսակները ուղարկված են մեր հեռաւոր հայրենակիցներին, որոնք, յոյս ունենք, կօգնեն իրանց հայրենիքի խղճուկ դպրոցին, ուղարկելով որևէ գումար ըստ իրանց ցանկութեան։

Հոգաբարձութեան նախաձեռնութիւնն արժանի է գովասանքի և խրախուսանքի։ Ցանկալի է, որ յարգելի հոգաբարձութիւնը, ոգևորված առաջին հայկական երեկոյթի բարոյական աջողութեամբ, այսուհետև ևս կազմէ հայկական երեկոյթներ աւելի ճոխ և հարուստ բովանդակութեամբ։

Ն. Ն.

Սղնախ

ՄԱՀՄԵԴԱԿԱՆՆԵՐԻ ԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Կառավարական հաստատութիւնների առաջ.

—Քեարբալայ Բաղալ, կարողացա՞ր տեսնել։

—Ո՛չ, չը կարողացայ։

—Ի՞նչ ասաց։

—Ասաց «завтра»։

Աղլաքարների դրան առաջ.

—Մաշադի, Ֆարուխուլլահ աղան տանն էր։

—Բալի, տանն էր։

—Քեզ տեսա՞ւ, ի՞նչ ասաց։

—Երկու անգամ երեսիս թքեց, մի անգամ էլ հօրս աչքին հայհոյեց։

Ինտելիգենտի դրան առաջ.

—Մահմադ Ամու, հաւանութիւն տուե՞ց։

—Ո՛չ, բալա։

—Ինչո՞ւ։

—Ասաց հինգ հարիւր մանէթ տուր գրեմ։

Հարուստի դրան առաջ.

—Քեարբալայ Մուսէյիբ, գնացե՞լ էիր։

—Այո՛, գնացել էի։

—Կարողացա՞ր տեսնել։

—Ո՛չ, բալա։ Առաւօտեան քնած էր, կէսօրին ճաշում էր, իսկ երեկոյեան էլ տանը չէր։

«Իրշադ»

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱ

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 9 ապրիլի։ Ապրիլի 9-ի նիստը սկսվում է ժամը 2 և 13 րոպէին։ Նախագահում է Գոլովինը։ Կարդացվում են կառավարութեան ներկայացրած մի շարք օրինագծերը, որոնց թւում և Պետական Դումայի դիւանատան ծառայողների նախագիծը։ Բաժանմունքների համաձայն դասաւորվում են Դումայի նորեկ անդամները։ Նոր ստացված հարցապնդումները, որոնց թւում և այն հարցապնդումը, որ յարուցված է Շուրջիալթեանի նահանգապետի կողմից Խասլանբեան նահանգի մի շարք գիւղերի վրա դրված տուգանքների առիթով։ Ձայների մեծամասնութեամբ ընդդէմ ծայրայեղ ձախակողմեանների և աջակողմեանների Ռիգայի բանտում պատահած դէպքերի մասին եղած հարցապնդման քննութիւնը յետաձգվում է մինչև ապրիլի 10-ը։ Ցաջորդ հերթական խնդիրը հողային հարցի առիթով սկսված վիճաբանութիւնների շարունակութիւնն է։

Տատարինօվը մէկ և մէկ-քառորդ ժամում մանրամասն կերպով պարզաբանում է սահմանադիր-ռամկավարների ագրարական ծրագիրը։ Դահլիճը կիսով չափ դատարկվում է։

Սուլթանօվը շեշտում է, որ ռուսացման նպատակով գաղթականութիւններ հաստատելը ծայրագաւառները չեն հասնում իրանց նպատակին։

Միքիեվը հակաճառում է մասնաւոր սեփականութեան սրբութեան և անձեռնմխելիութեան դէմ, որովհետև այդ սկզբունքը պահպանվում է ոչ միշտ, օրինակ, նա չը պահպանվեց Կրիմի թուրքերի գիւղական համայնքների, ընտանիքների և վակուֆային հողերի վերաբերմամբ։ Նկատում է Կրիմի թուրքերի սուր կարիքը հողային հարցում։

Կապուստինը ագրարական հարցը համարում է գիւղացիական կարիքի հարց, ընդհանրապէս մի հարց, որ վերաբերում է ամբողջ գիւղացիական կեանքին։ Քաղաքային անբարոյականութիւնը, տարվելով դէպի գիւղերը, աւելացնում է գիւղացու կարիքները։ Պատմութիւնը սովորեցրել է գիւղացիներին սովի տարիներում պատրաստել անունդի սուրրոգատներ. ռուսաց ժողովրդի կարիքը անկասկած գոյութիւն ունի։ Կան ակներև դէպքեր, երբ գիւղացու հողատիրութիւնը անհրաժեշտ է աւելացնել։ Եւ այդ պէտք է անել հէնց այժմ, առանց սպասելու Դումայի ագրարական օրէնքների աւարտման, և պատշաճաւոր կարգով։ Ընդունելով լիովին գիւղացիների հողատիրութիւնը լրացուցիչ բաժիններով աւելացնելու անհրաժեշտութիւնը, անհրաժեշտ է միևնոյն ժամանակ ստեղծել այն մի շարք պայմանները, որոնք հնարաւորութիւն են տալիս գիւղացիական տնտեսութեան արդիւնաբերութիւնը աւելացնելու, և զոհացնել նրանց ոչ միայն նիւթական, այլ և հոգեկոր պէտքերը։ Ապա առարկելով Օլենատօվսկի-Միրսկու առաջ բերած ցուցմունքներին Արևմտեան-Եւրոպայի ֆերմերական անտեսութեան վերաբերմամբ, որոնց լաւութիւնը կայանում է նրանում, որ գաղութները ուժաշատ են անում, Կապուստինը ճնշական կերպով պնդում է, որ անհրաժեշտ է հարկաւոր դէպքերում մասնաւոր սեփականութիւն կազմող հողերը անպայման կերպով գրաւել, բայց տալով նրանց նոր տէրերին իբրև սեփականութիւն։ Չը ժխտելով հանդերձ սոցիալական իդէալները, նա այնուամենայնիւ աշխատաւոր խմբակի ներկայացրած օրինագիծը համարում է անընդունելի գիւղացիական առողջ դատողութեան տեսակէտից։ Խմբակների ներկայացրած նախագծերը, ճառախօսի կարծիքով, յարմարեցված են ոչ թէ գործնական իրագործելիութեան հետ, այլ ձգտում են միայն քաղաքական և սոցիալական յեղաշրջման համար փորձեր անելու։ Բայց, մինչև քէ՞չ փորձեր են կատարվել մինչև այժմ ռուս ժողովրդի վրա։ Այնուհետև ճառախօսը այն կարծիքն է յայտնում, որ համայնքը պէտք է պահպանել, ի հարկէ, ոչ արուեստական ճանապարհներով։ Համայնքը համարելով իբրև Ռուսաստանի փոքրիկ քաղաքային հողագործ պրոլետարական մասսաների հեղեղման դէմ՝ արդիւնաբերական չափազանց թոյլ զարգացման ներկայ պայմաններում, գտնում է, որ անհրաժեշտ է ռուսաց ժողովրդին իրան վերապահել իր համար աւելի յարմար համայնակցութեան ձև սահմանելու իրաւունքը։ Գաղթականութիւնների գործը կատարելագործելու կարօտութիւն ունի, բայց չէ կարելի ժխտել նրա անհրաժեշտութիւնը։ Դպրոցի և տեղական ինքնավարութեան մէջ լայն բարենորոգումներ մտցնելու հարցերը ամենից աւելի են

հաստատված: Աղնուականութիւնը ժողովրդի օգտի համար չափազանց շատ բաներ է արել զեմստվօների օգնութեամբ: Եթէ հին ցենզաւոր զեմստվօն կարողացաւ աշխատել յօգուտ ժողովրդի, աւելի ևս օգտակար կարող է հանդիսանալ և շատ բան կարող է անել նոր անդասակարգ զեմստվօն կեանքի նորագոյն պայմաններում, որի մէջ ապրում ենք մենք և ապրելու ենք: Մեր նպատակն է խաղաղութիւն և արդարութիւն սերմանել, այլ ոչ թշնամութիւնը և ատելութիւնը բորբոքել: Սերմանենք ուրեմն արդարութիւն և խաղաղութիւն և ռուս ժողովուրդը մեզ բոլոր սրտով կը յայտնէ իր շնորհակալութիւնը (ծափահարում է աջակողմը և մասամբ կենտրոնը):

Կապուստինի ճառի ժամանակ մինիստրների օթեակում նստել էր մինիստրների խորհրդի նախագահը:

Գուդինսկին անհրաժեշտ է համարում գիւղացիներին լրացուցիչ հողաբաժիններ տալ, ուշադրութիւն է հրաւիրում սակաւահող մեշչանների վրա և խիստ կերպով սկսում է առարկել այն առաջարկութեան դէմ, որ հիւսիս-արեւմտեան երկրի ագրարական հարցը լուծվի աւտօնօմ կամ շրջանային սէյմում, գտնելով որ նրան հնարաւոր է լուծել միայն Պետական Դումայում:

Իշխան Ուրուսօվ կարծում է, որ աշխատաւորականների օրինագիծը առաջ կը բերէ սուր կռուաբեր աւանտիւրական քաղաքականութիւն, որ ժողովրդա սօցիալիստների և սօցիալ-յեղափոխականների ագրարային ծրագիրը հեռաւոր են կուսակցական նպատակի, ուղղակի մոռանալով, որ հողատիրութեան ձեւերը փոփոխվելուց չի փոփոխվիլ կապիտալի տիրապետութիւնը երկրում: Սահմանադիր-ռամիկավարների ծրագրով սեփականաբար գրաւումը, հռետորի կարծիքով, կը յարուցէ ֆինանսական և տնտեսական կործանում: Վերջում հռետորը յայտնում է, որ ներկայ րոպէին չը հանդիսանալով գիւղացիական բանկի գործունէութեան պաշտպան, նա արմատական բարենորոգումների կողմն է:

Մինիստրների օթեակում երեւում է հողային բարեկարգութեան գլխաւոր կառավարիչ իշխան Վասիլչիկօվը:

Նաբրախինսկին խօսում է յօգուտ մասնաւոր սեփականատէրերի հողերի սեփականաբար գրաւելուն, սակայն պարտաւորապէս արդարացի գնահատութեամբ, այլ ոչ ձրիաբար:

Կարդացվում են Դումայի անդամների ներկայացրած մի մի շարք յայտարարութիւններ և հարցապնդումներ—ի թիւս որոնց և աջակողմեանների առաջարկութիւնը՝ վաղը առաջինը քննել քաղաքական սպանութիւններին պարսաւանք յայտնելու հարցը:

Բեռեզին, յենվելով սկզբներում մտցրած մի շարք օրինագծերի վրա, հարկաւոր չէ համարում խախտել Դումային ներկայացրած գործերի քննութեան հերթը: Հռետորը վերջացնում է, որ պատրաստ է պաշտպանել օրինագծերի հերթականութիւնը, բայց ոչ Դումայի իրաւասութիւնից դուրս կատարվող որոշումները:

Կրուպենսկին կարծում է, որ եթէ Դուման մերժէ աջակողմեանների խնդիրը, կը նշանակէ մերժում է համայն Ռուսաստանին:

Պուրիշկեվիչը տերրորիստական ակտերը դատապարտելը վերին աստիճանի կարեւոր հարց է համարում: Սպանութիւնները չեն դադարում. երէկ Զլատուստում կրկին սպանվեց ռուս մարդկանց դահճակիցներից մէկը. (ձախակողմը հռհռում է, քրքջում և սուլում, աջակողմից լսվում են «ամօթ է, ամօթ է»):

Պուրիշկեվիչը իր ճառը վերջացնում է ասելով, որ նա ամաչում է մի հաստատութեան համար, որի նախագահի օգնականը Դումայի որոշումը հերթական չէ համարում, որոշում, որ կարող է թերևս մի քանիների կեանքը ազատել:

Բօբրինսկին գտնում է, որ աջակողմեանները լիակատար իրաւունք ունեն պնդել, որ Դուման քննէ տերրորիստական սպանութիւններին մեղադրանք կարդալու հարցը:

Ջափարիձէն սօցիալ-դեմօկրատական ֆրակցիայի անունից միանում է հարցը վաղը քննելու առաջարկութեան:

Միխայիլ Ստախովիչը առաջարկում է առհասարակ սահմանել երկու հերթ—մէկը՝ հարցապնդումների, իսկ միւսը՝ օրինագծերի համար. խօսում է յօգուտ հարցը ապրիլի 10-ին քննելու:

Եվլօգի եպիսկոպոսը յուզված է Պուրիշկեվիչի խօսքերի պատճառով ձախակողմեանների բարձրացրած հռհռոցից և սուլոցներից: (Ձախակողմը աղաղակում է, բողոքում է «սուտ է», աջակողմը աղաղակում է «ոչ, այդպէս էր»):

Նախագահը նկատում է հռետորին՝ «Միջադէպի պատճառը դուք չէք բարեհաճի իմանալ»:

Եվլօգի եպիսկոպոսը առաջարկում է հարցը ապրիլի 10-ին դնել առաջին հերթում:

Շիրսկին անցեալ յեղափոխականների կողմից առաջարկում է հարցը քննել ապրիլի 10-ին:

Ձայների ճնշող մեծամասնութեամբ մերժվում է հարցը ապրիլի 10-ին դնել առաջին հերթում:

Ժամը 6 և 36 րոպէին նախագահը նիստը յայտարարում է փակված, իջնում է ամբիոնից, հանդիպում է մինիստրների խորհրդի նախագահին և նրա հետ խօսակցելով մտնում է ընդհանուր դահլիճը:

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ ԶԱՆԳԵԶՈՒՐԻ

Գորիս, ապրիլի 2-ին

Երէկ, ամսիս 1-ին, ս. Լուսաւորիչ եկեղեցում տեղի ունեցաւ Տաթեւի վիճակային յաջորդի ընտրութիւնը: Զանգեզուրի գործակալի նախօրօք հրահանգի համաձայն հաւաքված էին երեք գաւառամասերի պատուիրակները, (Ղափանի, Սիսիանի և Զանգեզուրի) թւով 57 հոգի միայն:

Ժողովին նախագահում էր բժիշկ պ. Ռ. Մանուչէկեան, քարտուղար էր ուսանող Ա. Տէր-Մինասեան:

Պ. նախագահը ժողովի օրինական լինելը ստուգելուց յետոյ, ժողովը սկսված յայտարարեց: Եօթանասունհինգ գիւղերի 100 ձայնից ներկայ էին 29 գիւղերի 57 ձայները:

Տեղի ունեցան երկար ու բարակ խօսակցութիւններ. Նախ հարց եղաւ մի հոգու մի քանի ձայն տալու իրաւունքին: Մի շարք գիւղեր իրանց հեռաւորութեան՝ մեծ տարածութեամբ Գորիսից կտրված լինելու համար իրանց ձայները տուել էին ընտրված ձայն ունեցող պարոնների: Եւ չը նայելով մի քանի պարոնների, որոնց համար նոր կարգերը այնքան էլ սիրելի չեն, որ ջանում, աշխատում էին ըստ հնաւանդ սովորութեան, ըստ իրանց մինչև այժմ տեսած ժողովների հնարաւոր համարել մի հոգու մի քանի ձայն ունենալը, այնուամենայնիւ չընդունվեց: Առարկող եղաւ, որ կարիք չը կայ բացատրել օրէնքներ ստեղծելու, քանի որ մեր առաջ գրված է եկեղեցական ընտրողութեան կանոնադրութիւնը և մեզ մնում է միմիայն նրան յարվել:

Մի քանի գիւղերի պատուիրակներ ժողովին չը ներկայացրին իրանց ձայնատար ընտրելու համախօսականը, ուստի և զրկվեցին ձայնից, դրանից թւում կային Քարահունջի և Բռնակոթ գիւղերի պատուիրակները. սրանցից, մանաւանդ Քարահունջի, բանիմաց հուշակված երիտասարդների անտարբերութիւնը չը գիտենք ինչի կարելի է վերագրել:

Նախ քան բուն ընտրութեան դիմելը, պ. նախագահը մի քանի խօսքով բացատրեց հայ ժողովրդին տուած ընտրողական իրաւունքի նշանակութիւնը, նրա օգտաւէտ և տուեալ կողմերը, շեշտելով, թէ անմիջական ժողովրդի ընտրութիւնը հոգևոր իշխանութեան նշանակածի համեմատութեամբ որպիսի մեծ տարբերութիւն ունի:

Ապա ձայների ճնշող մեծամասնութեամբ թեկնածուների թիւը սահմանափակել որոշվեց, պատճառաբանելով՝ որ մէկ կամ երկու հոգեւորականի միայն ճանաչում են պատուիրակները:

Յաջորդի ինչ մարդ լինելու համար խօսողների թւում ուսուցիչ Ս. Քոչարը շեշտեց, որ չը մոռանան, իրանց ընտրելին այնպիսի մարդ պիտի լինի, որ տէրութեան լեզուով (նրա խօսքերը) իր միտքը բացատրել կարողանայ ?:

Այս ու այն կողմը ընկնելուց յետոյ հազիւ կարողացան 3 թեկնածուներ գտնել (միայն մէկին էին ծանօթ) և դրանով էլ բաւականացան:

Թեկնածուներ ճանաչվեցին Ն. վարդ. Մ. Թանգեան, բոլորի ցանկութեամբ, որովհետև միմիայն նրան էին ճանաչում, Զաւէն և Ի. վարդ. Տէր-Միքայէլեան: Վերջին երկուսի միմիայն անունները էին լսել ձայնատուները:

Մի քանի պատուիրակներ բացարձակ կերպով ցանկանում էին իրանց ցանկացած մարդը ընտրած տեսնել և մինչև իսկ առաջարկող եղաւ, թէ մեր բոլորիս ցանկութիւնն է Ներսէս վարդապետին ընտրել յաջորդ, իսկ կանդիդատ ով ուզում է լինի: Պ. նախագահը յանդիմանեց իր կարծիքը ընդհանրացնել աշխատող պարոնին, նրա փորձանքը զեղծում ձայնելով:

Տէրունու մէկը չը հասկանալով նրա արած զեղծումը, ինքն էլ ձայն բարձրացրեց, թէ՝ «Ներսէս վարդապետին պիտի բերէք տանէք (նրա խօսքերը), նա մեզ ալ ա ճանաչում, մեր լուզուն ալ ա հասկանում»:

Ի վերջոյ բաժանվեցին թերթիկներ: Գաղտնի քուէարկութեամբ ընտրվեց Ներսէս վարդապետը իբրև յաջորդ 54 ձայնով, իսկ Ի. վարդ. Տէր-Միքայէլեան 28 ձայնով՝ կանդիդատ:

Ներսէս վարդապետին յայտնեցին իր յաջորդ ընտրվելու մասին. շատերը այն կարծիքին են, որ նա այլևս Զանգեզուր չի գայ իբրև յաջորդ, պատճառաբանելով, որ գիւտնապետութիւնը աւելի մեծ պաշտօն է քան յաջորդութիւնը:

Ով կը լինի մեր յաջորդը, այդ մեզ համար նշանակութիւն չունի, բայց թէ ինչ գործ, ինչ անելիք կայ առաջայ յաջորդի առաջ դրված, այդ մասին ուրիշ անգամ:

Սաղանդարեան

ՃԵՄԱՐԱՆԻ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ *)

Գէորգեան ճեմարանի մանկավարժական ժողովին 12 խմբագրութիւնների կողմից արված դիմումին, որպէս պատասխան, «Ձայնի» խմբագրութեան մէջ ստացվել են հետևեալ գրութիւնները:

I

«ՁԱՅՆ» ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹԻ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Գէորգեան ճեմարանի Մանկավարժական Ժողովը Ձեր միջոցով ստանալով Թիֆլիսի տասներկու հայ խմբագրութիւնների գրած թուղթը, քննութեան առաւ իւր թիւ 24, 26 և 27-րդ նիստերում (մարտ 14, 20, 21) և ի պատասխան այդ գրութեան յայտնում է հետևեալ որոշումը.—

«Խմբագրութիւններն ուշացել են իրանց դիմումով: Այն բոլոր հայհոյական ու անպատիւ թղթակցութիւններից յետոյ, որոնց մէջ այդ թերթերից մէկը կամ միւսը մանկավարժական ժողովի նախագահին դաւաճան է անուանել, ժողովի անդամներից սրան կամ նրան խուլիգան ու պրօվօկատոր, Մանկավարժական Ժողովին զինւորա-դաշտային դատարան և ամբողջ դպրոցը՝ նեխած ճահիճ, երբ այդ խմբագրութիւններից մանաւանդ մի երկուսը իրանց գրութիւններն ու նոյն իսկ առաջնորդողները տպելուց առաջ տարրական բարեխղճութիւն չեն ունեցել հրապարակի վրա դրված հարցին բազմակողմանի կերպով մօտենալու ու հաւատ են ընծայել միայն հեռացրած աշակերտներին ու նրանց ընկերներին և անտես են արել հակառակ կողմի բազմաթիւ հերքումները, որ հէնց իրանք՝ այդ խմբագրութիւններից մի քանիսն են երեան հանել և այդպէս միակողմանի փաստերով դուրս են եկել մի հաստատութեան դէմ—Մանկավարժական Ժողովը յայտնում է հասարակութեան կարծիքը մոլորեցնել կանխող տասներկու խմբագրութիւններին, որ նրանք այդ վարմունքով փակեցին ժողովի առաջ բացատրվելու որեւէ հնարաւորութիւն: Ժողովը միևնոյն ժամանակ աւելացնում է, որ ինքը երբեք խոյս չէ տուել քննութիւնից (տես արձանագրութիւն թիւ 14): Տասներկու խմբագրութիւնները իրանց այդ կանխակալ վերաբերմունքի մէջ այնքան կուրացել են, որ նոյն իսկ այն ժամին, երբ ըստ երևոյթին հասկացել են օրինաւորութեան ու անկողմնակալութեան պահանջը, թոյլ են տուել մի շարք անհեթեթութիւններ, որոնք միանգամայն կասկածելի են դարձնում այդ դիմումի բարոյական նշանակութիւնն անգամ»:

Նիստերին ներկայ էր ուսուցչական ամբողջ կազմը (17 հոգի): Վերոյիշեալ որոշումն անցաւ 9 ձայնով, 1-ը ձեռնպահ էր, 2 հոգի (պ. պ. Գ. Լևոնեան և Յ. Գէնջեան) ունէին առանձին կարծիք, իսկ 5 հոգի (պ. պ. Յ. Յովհաննիսեան, Ս. Կանայեան, Մ. Աբեղեան, Կ. Տէրեան և Ն. Վէհապետեան) առաջարկեցին հետևեալ բանաձևը և խնդրեցին, որ նոյնպէս ուղարկվի խմբագրութիւններին:

«Աչքի առաջ ունենալով, որ այսքան ժամանակ ճեմարանի Մանկավարժական Ժողովին մեղադրող խմբագրութիւններից և ոչ մէկը չը ստուգեց ճեմարանում տեղի ունեցած անցքերը, որպէսզի որոշվէր, թէ կատարված իրողութիւնների համար ինչ չափով է պատասխանատու ժողովը, որի վճիռն «անարդար» են համարում, վերջինս միայն մի պատասխան ունի տալու իրան դիմող խմբագրութիւններին — ճեմարանի Մանկավարժական Ժողովը խոյս չէ տուել քննութիւնից, ինչպէս այդ կարելի է տեսնել թիւ 14 (յունվարի 22) արձանագրութիւնից, որ ներկայացված է ճեմարանի անմիջական իշխանաւոր Վեհափառ Հայրապետին ի տնօրէնութիւն, և եթէ այդ քննութիւնը տեղի չէ ունեցել ժողովից անկախ պատճառներով, դրա համար ճեմարանի մանկավարժական մարմինը իրան պատասխանատու չէ կարող համարել: Մանկավարժական խորհուրդը միայն ցանկալ կարող է, որ անաչառ քննութիւնը ցոյց տայ թէ որչափ արդարացի են մանկավարժական ժողովին ուղղած մեղադրական կէտերը, որ տասներկու խմբագրութիւնները կանխել են հրապարակ հանելը՝ առանց իրապէս ծանօթանալու գործին: Մինչև այդ քննութեան վախճանը՝ ժողովն անխորհուրդ է համարում զբաղեցնել հասարակութիւնն այս խնդրով»:

Նախագահ մանկավարժ. ժողովի՝ Միսրայ վ.
Քարտուղար՝ Գարեգին Լևոնեանց
1907 թ. 27 մարտի
Էջմիածին

II

Գ. ԼԵՒՈՆԵԱՆԻ ԵՒ ԳԵՆՋԵԱՆԻ ԱՌԱՆՁԻՆ ԿԱՐԾԻՔԸ

«Աշխատելով Թիֆլիսից եկած հայ մամուլի միահամուռ և ազդեցիկ ձայնը այս տարի ճեմարանի ներքին կեանքում կատարված մեծ «թիւրիմացութեան» համար մենք՝ Վահրամ Փիլոսեանի և Վաղարշակ Ադեկեանի արձակման խնդրին սկզբից դէմ եղողներս և քննութիւն պահանջողներս, մինչև այսօր էլ կանգնած ենք մեր որոշման վրա, և հիմիական, անաչառ և շուտ քննութիւն սպասում ենք միայն շնորհիւ նոյն հայ մամուլի եռանդուն ջանքերի»:

Գարեգին Լևոնեան, Յակոբ Գենջեան

*) Ներկայ գրութեան առիթով «Մշակի» խմբագրութիւնը կը յայտնէ իր կարծիքը:

ՆԱՄԱԿ ՆՈՐ-ԲԱՅԱԶԵՏԻՑ

Մարտի 31-ին

Ի նկատի ունենալով մեր քաղաքի և գաւառի հասարակութեան չքաւոր դրութիւնը և այն սովի նշանները, որոնք իրանց խեղդող ճիրաններում սեղմել են մեր ժողովրդի աղքատ դասակարգին, տեղիս նորակազմ «Աղքատախնամ ընկ. վարչութիւնը» դիմում արեց Պետական Դումայում կազմված մասնակարաբողական յանձնաժողովին, որպէս զի դրամական նպաստ տրվի նաև մեր չքաւոր հասարակութեան՝ թէ սերմացու և թէ ուտելու հացահատիկներ ձեռք բերելու համար: Այդ առիթով երէկ դումայի դահլիճում այդ ընկերութեան վարչութեան անդամ պ. Ստ. Բաւրիկեանց և, իբրև քաղաքագլուխ, մասնաւոր խորհրդակցութեան հրաւիրելով քաղաքային գործիչներին, քաղաքի բնակչութիւնը բաժանեց 3 կատեգորիաների, այն է 1500 տնից 500-ը ունևոր, 300-ը մի կերպ իրանց գլուխը պահողներ են, իսկ մնացեալ 700 ծուխը բոլորովին չքաւորներ, որոնք անպայման կարօտ են դրսի օգնութեան: Այդ հիմունքների վրա, 6—7 կէտերից բաղկացած պատճառաբանելով, որոնք առաջացրել են տեղական ազգաբնակութեան շրջաններում մի անհնելի աղքատութիւն և տնտեսական քայքայում, մի խնդրագիր կազմվեց և ուղարկվեց Պետական Դումայի յանձնաժողովին՝ կովկասեան անդամի անունով, խնդրելով 700 ծխի համար 70,000 ր. թէ սերմի և թէ ուտելու հացի համար:

Ներկայացրած պատճառներն են. 1) Տեղական ազգաբնակութեան միակ գլխաւոր պարապմունքը—հողագործութիւնը, որի արդիւնքն է ցորեն և գարի, մի շարք տարիներ, նամանաւանդ անցեալ 1906 թ. զանազան բնական պատահարների շնորհով (կարկուտ, խորշակ, ցրտեր, տաք քամիներ, մկներ և այլն) չէ տուել իր սպասած արգասաւորութիւնը, այլ հազիւ ցանածն է ստացվել, որը ոչնչով չէ գործարարեց հողագործ դասակարգի յոյսերը: 2) Իբրև լեռնոտ երկիր, մեր գաւառացին անկարող է ձեռնարկել ուրիշ կողմնակի կուլտուրական աշխատանքների, ինչպէս, օրինակ, տաք կլիմայում ապրող հարևան գաւառները: 3) Տաւարի ժանտախտը, որը մի քանի տարի շարունակ տեղի ունեցող յաւալի դրութեամբ մի քրօնիկական բնաւորութիւն է ստացել մեզանում, որ զրկել է հողագործներին իրանց սիրելի լծկաններից և կաթնատու կովերից: 4) Հայ-թուրքական յարաբերութիւնը, որի պատճառով առաջ եկան դրացիական փոխադարձ շահերի անկումը, սերտ յարաբերութիւնների խզումը, առևտրի և վաճառականութեան անկումը, նոյնիսկ աշխատող ձեռները անկարող եղան ձգել ընտանիք և գնալ աւելի վաճառաշահ քաղաքներում աշխատելու, ինչպէս սովորաբար գնում էին և լաւ ու վատ՝ ընտանիքի ապրուստ հասցնում: Զրկվեցին նոյնպէս շատ գիւղեր թալանվելով անասուններից, տուգանքներ վճարելով և այլն: 5) Ճանապարհների հաղորդակցութեան անկանոնութիւնը, որի պատճառով տեղական ազգաբնակութիւնը տուժում է և յաճախ օրերով և շաբաթներով՝ աչքը ճանապարհին՝ սպասում թէ ուտելու ալիւր ստանալու և թէ ուրիշ կենսական պիտոյքների ներմուծութեան: 6) Սակաւահողութիւնը, որը տասնեակ տարիների ընթացքում ոչ մի կողմից բաւականութիւն չէ տալիս տասնապատիկ աճող ժողովրդին, որը տասնեակ տարիներից ի վեր բաւականանում է նոյնիսկ այժմեան հողահատուածի քանակութեամբ, մինչդեռ միւս կողմից հողը ուժասպառ է եղել և կորցրել իր բնական արգասաւորութիւնը և այլն: Ահա գլխաւոր պատճառները, որոնք մեր ժողովրդին հասցրել են վերջին ծայր աղքատութեան:

Թոյլ եմ տալիս նաև մի բան, այն, որ ես, իբրև «Մշակի» գաւառական թղթակից, զանազան բաների մասին գրելով, շատ քիչ ուշադրութիւն եմ դարձրել այդ հանգամանքի վրա, բայց թողի անելով աւելի շատ առաջ ներկայացնելու մեր չքաւոր դասակարգի հալը հասարակութեան առաջ և ես այդ դէպքում խոստովանում եմ իմ մեղքը: Թող ներէ ինձ իմ հասարակութիւնը այդ վերաբերմամբ:

Գ. Սինանեան

Յ. Գ.—Մոռացայ իր տեղում ասել, որ այս դիմումին պէտք է մասնակցեն նաև մեր գաւառի գիւղացիները առանձին յայտագրերով և խաղաղականներով:

Նոյնը

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Մերվ, մարտի 29-ին

Ամսիս 28-ին հողին յանձնեցինք 60-ամեայ ծերունի Գէորգ Սարգսեան Սաղաթելեանցին: Հանգուցեալը, չը նայած իր այդպիսի մեծ հասակին, դեռ չափազանց ժիր էր և յոյս ունէր հասարակութեան մէջ գործելու: Իր բարի, քաղցր և ամենքի համար օգտակէտ գործունէութեան շնորհիւ գրաւել էր տեղիս գաղութի համարեա բոլոր ազգերի համակրանքն ու սէրը. և ահա իրանց վերջին համակրական զգացմունքը արտայայտելու համար հայ հասարակութեան զանազան խմբերից դրված էին 5 պսակներ, իսկ Ռոլ-Թանում ապրող պ. Կ. Մալխասեանը դէպի հանգուցեալն ունեցած համակրանքն աւելի լաւ և օգտակէտ կերպով արտայայտեց: Նա պսակի փոխարէն ուղեկցողների օգտին 50 ռուբլի յանձնեց ինձ, որը և սոյն նամակի հետ առանձին բլանկով ուղարկում եմ խմբագրութեանդ, յանձնելու վերոյիշեալ նպատակին: Բացի սրանից պ. Կ. Մալխասեանը իր հայրենի Թալլար գիւղի ծխական դպրոցին 10 տարի շարունակ տարեկան 50 ր. նպաստ է խոստացել, (50 ր. արդէն տուած է), իսկ Մերվի ծխական դպրոցի շէնքի համար իմ միջոցով տեղիս հասարակութեանը խոստացել է 5000 ռուբլի: Ընթերցողը թող չը կարծէ, թէ այսպիսի առատ նուիրաբերութիւն անողը մեծ կարողութեան տէր մէկն է. նա մի շատ համեստ մարդ է չափազանց համեստ կարողութեամբ: Դպրոցական շէնքի համար մի 100 ռուբլի է խոստացել նաև չարժօվաղնակ յարգելի ծխականներից պ. Աւետիս Տէր-Գալստեանը:

Ա՜հ, երանի չէր լինի այսպիսի բարի օրինակները բարի նախանձ շարժէին և մեր միւս խոկապես հարուստների սրտում և նրանք ևս զարկ տային այնպիսի մի անհրաժեշտ, նուիրական գործին, որպիսին ուսումնարանն է, ուսումն ու գիտութիւնը:

Մերվի և շրջակայ հայոց ծխ. քահանայ՝
Ալեքսանդր Գալաջեան

Քարվանսարա, ապրիլի 2-ին

Այսօր հողին յանձնեցինք Ղազախի Քարվանսարա գիւղի հասարակութեան յայտնի անդամ Յովսէփ Թումանեանի (Թումանիչի) մարմինը: Նա վախճանվեց թոքերի բորբոքումից, կարճ հիւանդութիւնից յետոյ՝ 59-ամեայ հասակում: Նրա մահվամբ Քար. գիւղն ու գաւառը կորցրեց իր մի յայտնի զաւակներից մէկին: Հանգուցեալը թողել է մի կտակ, որի մէջ 500 ռուբլի մի գումար յատկացրել է գիւղի կիսաշէն եկեղեցուն, որը շնորհիւ ժողովրդի այս տարվայ տնտեսական սուղ պայմանների մնացած է թերի: Նոյն նպատակով 100 ր. էլ մայրն է նուիրել...

Նրա ամուսինն ու փոքր որդի Գարեգինը հանգուցեալի յիշատակը պատւելու՝ գիւղի չքաւորներին ցորեն բաժանելու համար նուիրել են 100 ր., իսկ դպրոց աղքատ ընթերցարան գրադարանին 10 ռուբլի:

Կտակի ու նուիրաբերութեան գործիչներն ձեռնողն ու տնօրինողը եղել է Կոմիտաս քահ. Սիմէօնեանցը, որը արժանի է մեր շնորհակալութեան: Հանգուցեալի ցանկութեամբ 600 ռուբլու ծախսը պիտի կատարվի վերջինիս անմիջական հսկողութեամբ:

Դամբանական խօսվեց թէ եկեղեցու ներսը և թէ դուրսը. թարմ սատրից ու ծաղիկներից 5 պսակ կար դրված: Ցաւակցական հեռագիրներից ուշագրաւ էր Ղազախ քաղաքի յայտնի թուրքերի կողմից ստացվածը:

Թումանիչի անունն ու յիշատակը դեռ երկար անմոռանալի կը մնայ իր գիւղացիների և հայրենակիցների սրտերում:

Զաք. քահ. Ապրեսեանց

Սանքենդ-աւան, մարտի 28-ին

Վերջին ժամանակներս Շուշու կոնսիստորիայում բացվեց մի զեղծում, որի մասին «Մշակ» լրագիրը հրատարակեց Շուշուց գրված մի քանի նամակներ. առաջինը № 44-ում «Քաղաքացի» ստորագրութեամբ, երկրորդը № 53-ում «Մի օճրագործութիւն» վերնագրով՝ «Շուշեցի» ստորագրութեամբ և երրորդը № 55-ում «Իրազեկ» ստորագրութեամբ: Որովհետև այդ յօդուածների հեղինակ լինելու կասկածանքը ուղղված է ինձ դէմ, ուստի հետաքրքրվողների այդ կասկածանքը փարատելու համար հրապարակով յայտնում եմ, որ այդ յօդուածները իմ գրչին արտադրութիւնները չեն:

Պետրոս քահ. Տէր-Յովհաննիսեանց

Կրասնովոդսկ, մարտի 14-ին

Խոնարհաբար խնդրում եմ յարգելի խմբագրութեանդ տեղ տալ ձեր թերթի մօտակայ համարներից մէկում իմ այս երկտողին:

Կարդալով «Ժամանակի» № 53-ում մի խումբ մանուֆակտուրային գործակատարների գրած «Անշագրաւ հերքումը», միանգամայն զարմացայ և ինքս ինձ հարց տուի՝ թէ արդեօք որտեղից գիտեն այդ պարոնները, որ «Մուշեղ Տէր-Օհանեանը սպանված է դաշնակցականների կամ թէ ոչ-դաշնակցականների ձեռքով. չէ որ ժողովուրդը պատ իրաւունք ունի բացատրութիւններ պահանջելու... Ի՞նչն էր ստիպում այդ նեղ շրջանակի մէջ կրիայի պէս բանտարկված խմբակին բողոք և գայրոյթ յայտնելու այն խմբագրի դէմ, որը կամենում է վերականգնել արդարութիւնը, որից մենք զրկված ենք, և որը վաղուց ոտնակոխ է եղած մի խումբ թայֆայականների շնորհիւ: Անարդարութիւնը և բռնութիւնը տիրապետում է մեր հայ ժողովրդի մէջ, որի պատճառով և ընկած են շատ թշվառ ոչխեր, որոնք ապագայում կարող էին պիտանի լինել ազգին...

Սթափվեցէք, ընկերներ, դէն ձգէք ձեզանից ինքնահաւանութեան դիմակը, յայտնեցէք ձեր բողոքը, գայրոյթը և դարշանքը ո՛չ թէ «Մշակի», այլ թէ «Ժամանակի» դէմ, որը միասակար է հէնց նրա համար, որ նա հանդէս է եկել մի որոշ խմբակի շահերը և թայֆայականութիւնը պաշտպանելու համար...

Թոյլ տուէք յայտնելու ի գիտութիւն բոլոր ընթերցողների, որ այդ մի քանի ստորագրող պարոնները չեն կազմում տեղիս բոլոր մանուֆակտուրային խանութների բոլոր գործակատարները, այլ թէ մի քառորդ մասը, այն էլ՝ մեծամասնութիւնը անչափահաս պատանիներ են, որոնք կուրօրէն կերպով, առանց մի որեւէ դատողութեան, թերթը առաջարկող ընկերի խաթրը չը կոտրելու համար կամայ-ակամայ ստորագրել են:

Ես չեմ կամենում նրանց պէս խմբակ կազմել կամ թէ խանութից-խանութ ընկնել, սրան-նրան խնդրել, որպէս զի ստորագրեն, քանի որ ամեն մի անհատ իր ազատ կարծիքը կարող է ինքը համարձակ արտայայտել և ոչ բռնութեամբ...

Անկուսակցական գործակատար

Թիֆլիս, ապրիլի 6-ին

Իմ հանգուցեալ հայր գանձակեցի Սարգիս Աֆանասեանը կտակով թողել է իմ տրամադրութեան տակ մի որոշ գումար բարեգործական նպատակների համար: Այս գումարից ես յատկացնում եմ տարեկան քսան ռուբլի Թիֆլիսի Գայիանեան դպրոցի չքաւոր աշակերտուհիներից մէկի համար մինչև նրա ուսման աւարտելը:

Ներկայ ուսումնական տարվայ համար քսան ռուբլի ընդ սմին ներկայացնում եմ խմբագրութեանդ:

Սիմէօն Աֆանասեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Թիֆլիսի փոխադարձ վարկի ընկերութիւնը տեղեկացրել է Թիֆլիսում պօլիտեխնիկումի խնդրով զբաղվող գլխաւոր մասնաժողովին, որ, հէնց որ Բարձրագոյն թոյլտւութիւն ստացվի հիմնելու համար, նա պետական բանկին կը յանձնէ 10,000 ռուբլի այդ գործը կատար ածելու:

—

Թիֆլիսի նահանգապետը միջնորդութիւն է յարուցել Կովկասի Փոխարքայի առաջ Դուշէթի գաւառի Ալմասիանի և Կօրի գիւղերին, որ վնասվել են 1906 թ. սառնամանիքներից և անբերրիութիւնից, տալ սերմացուի համար առաջինին 80, երկրորդին 244 ռուբլի:

—

Կովկասի Փոխարքան չէ թոյլատրել գիւղատնտեսական ընկերութեան խորհրդին հանգանակութիւն բանալ սովեալների օգտին և մասնաժողով կազմել նպաստները Անդրկովկասի զանազան տեղերի կարիքներին համապատասխան բաժանելու համար:

—

Ապրիլի 24-ին, Զատկի 3-րդ օրը, ամառային ժողովարաններից մէկի շինութեան մէջ կը սարքվի զբօսանք վիճակախաղ-ալլեգրիով, որի ամբողջ արդիւնքը կը յատկացվի Կովկասի սովեալներին: Նուիրատւութիւնը փողով և իրերով ընդունվում են տիկ. Իւլ. Գուրկօյի (Միքայէլեան հիւանդանոց) և տիկ. Օ. Գ. Ֆօն-Դեր-Թրեբենի (Կրասնօգօրսկի փողոց, № 37) մօտ:

—

Ստացանք հետևեալ նոր գրքերը. 1) «Աշխատաւորի երգերը», հրատ. երիտասարդ դաշնակցականների, գինն է 3 կոպ. 2) Տանի «Բիւտսոս աշխարհում», ֆանտազիա, հրատ. «Սոտրուդնիկ» գրավաճառանոցի, 8 երես, գինն է 8 կոպէկ:

—

Էլեքտրաքարշի անոնիմ ընկերութեան արհեստանոցներում պատրաստված են նախազգուշացման ցանցեր (предохранительныясѣтки), որոնցով փակվելու է երկու վագոնների մէջ եղած բաց տեղը, որպէսզի նստողը չընկնէ երկրորդ վագոնի տակը: Այդ ցանցերը գործադրութեան հանվեցին երէկ, ապրիլի 10-ին:

—

Հինգշաբթի, ապրիլի 13-ին, Կայսերական Երաժշտական դպրոցի դահլիճում կը կայանայ արեւելեան ընկերութեան խմբի սիրական երաժշտական կոնցերտը, Վ. Բեշիշեանի ղեկավարութեամբ, երկրորդ և վերջին անգամ:

—

«Зак.» լրագրին գրում են Պետերբուրգից. «Դումայի Մահմեդական ֆրակցիան եռանդուն կերպով գործում է: Բագուից եկած «Каспій» լրագրի նախկին խմբագիր Թօփչիբաշեվը ընտրված է կենտրոնական մահմեդական բիւրօյի նախագահ: Նա բոլոր ջանքերը գործադրում է, որպէս զի ֆրակցիայի առանձին բաժանված խմբակների միջև կոնֆլիկտը վերացնէ: Մտադրութիւն կայ հրատարակել Պետերբուրգում մահմեդական մեծ լրագիր»:

—

Բարձր իշխանութիւնը թոյլատրել է Թիֆլիսում բանալ անասնաբուժական-բակտերիօլօգիական լաբօրատորիա:

—

Թիֆլիսում ջերմուկաբուժական կայարան հիմնող մասնաժողովը միջնորդութիւն է յարուցել կառավարութեան առաջ, խնդրելով պահեստատեղիներ հաստատել այն բաժնում, ուր մտադրութիւն կայ բանալ յիշեալ կայարանը: Որոշված է դիմել Պետական Դումայի պատգամաւոր Զօհրաբեանցին, խնդրելով պաշտպանել ներկայ միջնորդութիւնը Պետական Դումայում:

—

Ապրիլի 9-ին, ցերեկվայ ժամը 3-ին ձերբակալել են ուղեւոր պօզվալի մեքենավար Շուստովին և ուժեղացրած պահակախմբով տարել են կօմենդանտսկի վարչութիւնը:

—

Բարեկարգների ուշադրութիւնն ենք հրաւիրում Զանգեզուրի գաւառի Մեղրի գիւղի բնակիչ Մելիքսեդէկ Տէր-Դաւթեանցի վրա, որը անդամալոյծ լինելով, հնարաւորութիւն չունի սեփական աշխատանքով կերակրել իր կնոջը և չորս փոքրահաս մանուկներին: Նուէրները խնդրվում է ուղղել հետևեալ հասցէով՝ Тифлисъ, Караванcарай Зубалова, Бахкальская ул. дом. № 3, Мел. Теръ Давтянцъ.

—

Ապրիլի 7-ին կայացաւ իրաւաբանների ժողովը: Ընդունվեցին մի քանի նոր անդամներ, իսկ այդ ժողովին քննվելիք հարցերը, ընկերութեան ներկայ եղող անդամների թիւը քիչ լինելու պատճառով, յետաձգվեցին:

—

Շամախուց գրում են «Зак.» լրագրին, որ յայտնի Հաջի-Մեջիդ էֆենդին խանգարել է մզկիթի բացման գործը, որի համար հաւաքված էր 1500 ռուբլի, և բացարձակ պրօպագանդ է մղում սունիների և շիաների միջև երկպառակութիւն սերմանելու: Շամախու դրութիւնը շատ յուզված է:

—

Վեհափառ Կաթողիկոսի դիւանը մի վկայականով թոյլատրել է Ալէքսանդրօպօլի վիճակի Ղօլղաթ գիւղի ծխատէր Սուքիաս քահանայ Ազատեանին ժողովարարութիւն անել նոյն գիւղի եկեղեցու շէնքը աւարտելու համար: Նոյնպիսի վկայականներ տուել են Ալէքսանդրօպօլի հոգևոր կառավարութիւնը և տեղական պրիստաւը:

—

Բագւում գտնվող բոլոր օս կանայք վճռել են ընդհանուր ժողով գումարել և քննել օս կանանց վերաբերվող հարցերը:

—

Ստացանք Ցիւրիխի հայ ուսանողներից օր. Վ. Խորասանեանցի նախաձեռնութեամբ հաւաքված 20 ր. 61 կ. (55 ֆր.) յօգուտ Երևանում բացված հասակաւորների համար երեկոյեան դասընթացքի: Խնդրում ենք տեղեկանձանց յայտնել խմբագրութեանս, թէ ում պէտք է ուղարկել այս գումարը:

—

Ապրիլի 6-ին, երեկոյեան ժամը 9 և կէսի մօտերը քաղաքային տեխնիկ Ա. Ր. Հախնազարեանը իրան նետում է Կուր գետը և խեղդվում: Վերայի կամուրջի մուտքի մօտ, պատի վրա գտնվում է նրա վերարկուն և գլխարկը և մի նամակ իր բարեկամ Լ. Գ. Եւանգուլեանի անունով: Այդ նամակում Հախնազարեանը ի միջի այլոց գրում է, որ նա իր ամբողջ կեանքում հետամուտ է եղել արդարութեան և ճշմարտութեան և այդ իսկ պատճառով նա ձեռք է բերել շատ թշնամիներ, որոնց հետ մղած կռիւը նրան ինքնասպանութեան հասցրեց: Ապա նա ասում է, որ նա մեռնում է այնպէս աղքատ, ինչպէս հասարակական ասպարէզ դուրս գալու ժամանակն էր: Ա. Հախնազարեանը ծառայում էր քաղաքային ինքնավարութեան մէջ մօտ 10 տարի և վայելում էր ընկերների և հասարակութեան սէրը և յարգանքը: Վերջին ժամանակներս նա գանգատվում էր ջղային հիւանդութիւնից:

—

Ապրիլի 7-ին երեկոյեան, վրաց հրատարակչական ընկերութեան պահարանում ոստիկանութիւնը խուզարկութիւն կատարեց: Ոչինչ չէ գտնվել:

—

Ապրիլի 7-ին, գիշերվայ ժամը 11-ին «Մազուտ» ընկերութեան գրասենեակն են մտնում երեք զինված կողոպտիչներ և մահվան սպառնալիքով ստիպում են պահեստի կառավարիչ Ստեփան Եւանգուլեանին բանալ կասսան, որից կորզում են 50 ր. ապա մտնում են ծառայողների սենեակը, որոնցից խլում են մօտ 400 ռուբլի և անյայտանում են: Ձեռք առած միջոցների շնորհիւ կողոպտիչներից մէկը— Գօրու գաւառի բնակիչ Վլադիմիր Դվալաձէն ձերբակալվում է. նրա մօտ գտնվում է 124 ր. 99 կ. կողոպտված փողերից: Դվալաձէն մատնում է իր ընկերներին—Լէվանին, Տեգօյին և Վլադիմիրին, որոնց ազգանունները չէ կարողացել յայտնել: Նրա ասելով, նրանցից մէկը ծառայում է «Մազուտ» ընկերութեան մէջ, իսկ միւսը՝ Թիֆլիսի ձմերային կրուժօկում: Ոստիկանութիւնը բոլորին էլ ձերբակալում է:

—

«Հայելի» թերթի խմբագիր Վ. Ե. Պետրոսեանը դիմել է նահանգապետին և խնդրել թոյլ տալ իրան հրատարակելու Թիֆլիսում իր խմբագրութեամբ հասարակական-քաղաքական և գրական մի օրաթերթ՝ «Միտք» անունով:

—

Ապրիլի 18-ից նշանակվում են երկու ձեպընթաց գնացքներ Թիֆլիսից ուղղակի մինչև Ռոստով և ընդհակառակը, մի ժամ միայն կանգնելով կայարանում:

—

Կովկասեան Փոխարքայի դիւանատունը հաղորդում է ներքին գործերի մինիստրին, որ Փոխարքան արգելել է Անդրկովկասի պատգամաւորների կողմից տեղերում կազմակերպված մասնաժողովների նիստերն ու աշխատանքները, որոնք անհրաժեշտ են համարվում Անդրկովկասին վերաբերող յատուկ օրինագծեր մշակելու համար: («Новь»)

—

«Новь» լրագրի ասելով, առաջիկայ Զատկի տօներին բոլոր հրշէջանոց տեղերում զինվելու են ոստիկանական պահեստի ծառայողները: Զինուորական մասերը կազմ ու պատրաստ են այժմ ամեն դէպքերի համար: Ամեն տեղ նշանակված են պահակներ և կօզակները երթևեկում են շարունակ:

—

Բաթումում շատ յաճախ հրդեհ է առաջանում և, ինչպէս գեն.-նահանգապետը նկատել է, չարամտութեամբ: Գեն.-նահանգապետը իր մօտ է հրաւիրել ապահովագրող ընկերութիւնների բոլոր գործակալներին և հրաւիրելով նրանց ուշադրութիւնը տեղի ունեցող յաճախակի հրդեհների վրա և վերագրելով այդ այն բանին, որ կրակից ապահովագրող ընկերութիւնների գործակալները արգելք չեն հանդիսանում, նախազգուշացրեց նրանց, որ եթէ հրդեհները կը կրկնվեն, այդ դէպքում նրանք կաքսորվեն նահանգի սահմաններից: («Зак.»)

—

Մոսկվայի գեներալ-նահանգապետի կարգադրութեամբ Մոսկվայի նահանգի սահմաններից արտաքսվում է «Утро» լրագրի հրատարակիչ Պ. Պ. Ռիաբուշինսկին: Նրան տրված է մի ամիս ժամանակ իր գործերը կարգի բերելու համար: («Новь»)

—

Կառավարչական բարձր հաստատութիւններում յամառ լուրեր են պտտում, որ վերջին օրերս զինուորական-նահանգական դատարանների կայացրած մահվան դատավճիռները փոխարինվելու են տաժանակիր աշխատանքներով: Այդ մխիթարական լուրը բղխում է զինուորական մինիստրութեան շրջաններից: («Новь»)

—

Մօտ օրերս ուղղափառ սինօդում քննվելու է մի շատ հետաքրքիր հարց, այն է, որ կօնսիստորիան իրաւունք ունենայ հրամայելու թեմի քահանաներին պահել եկեղեցիներում «ռուս ժողովրդի միութեան» դրօշակներն և խաչ ու խաչվառները: («Новь»)

—

Զինուորական դպրոցների գլխաւոր վարչութիւնը, «Новь» լրագրի ասելով, կարգադրել է, որպէսզի այսուհետև յունկերական դպրոցների [illegible] այլ ևս չը յատկացվեն ժո-

զոհերի և ժխտիչների համար. Մանեժները [illegible] («Новь»)

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՌԵՖԵՐԵՆԴՈՒՄ ԵՒ ՕՐԷՆՍԴՐԱԿԱՆ

Նախաձեռնութիւն Շվէյցարիայում

III

Ինչպէս յայտնի է, Շվէյցարիայի [illegible] ռավարութիւնը համում է իր զարգացման գագաթնակէտին: Այդ սահմանադրութեամբ ամեն մի իրաւունակ քաղաքացի կարող է առաջարկել նոր օրէնքներ, կամ հին օրէնքների վերացման և փոփոխութեան պահանջ դնել: Այդ պահանջներն առաջարկվում են կամ ընդհանուր ցուցմունքի ձեւով և կամ որպէս մշակված օրինագծեր: Եթէ պահանջը, յայտնված հիմնարկութեան կամ սոսկ մի անհատի կողմից, գտնէ կանտոնի օրէնսդրական խորհրդի անդամների մէկ երրորդի համաձայնութիւնը, ապա նա անպայման պէտք է ենթարկվի համաժողովրդական քւէարկութեան՝ ռեֆերենդումի: Այս քաղաքացին, կամ հաստատութեան ներկայացուցիչը, որ առաջարկում է օրինագծեր կամ փոփոխութիւններ, իրաւունք ունի անձամբ դուրս գալ օրէնսդրական խորհրդի առաջ պատճառաբանելու և հիմնաբանելու իր պահանջը, եթէ խորհրդի անդամներից 25 հոգի նրան կողմնակից լինեն: Իւրաքանչիւր առաջարկութիւն, որին մասնակցում են 5000 իրաւունակ քաղաքացիներ կամ մի քանի համայնքներ (որոնց անդամների թիւը 5000-ից չը պէտք է պակաս լինի) ենթարկվում է ռեֆերենդումի, եթէ նոյն իսկ կանտոնի օրէնսդրական խորհուրդն իր ամբողջ կազմով հակառակ լինի նրան: Սակայն ամեն մի առաջարկութիւն, նախ քան ժողովրդական քւէարկութեան ենթարկելը, նախապէս պէտք է ենթարկվի կանտոնի խորհրդի քննութեան: Վերջինս տրված առաջարկութեան յարակցում է իր դրական կամ բացասական եզրակացութիւնն և այնպէս ենթարկում ռեֆերենդումին:

Ցիւրիխի սահմանադրութիւնը պահանջում է պարտադիր ռեֆերենդում առանց բացառութեան բոլոր օրէնսդրական ակտերի և կանտոնային խորհրդի կարևոր որոշումների համար: Այս վերջիններին են վերաբերվում բոլոր այն ձեռնարկութիւնները, որոնք միանուագ 250,000 ֆ. կամ պարբերաբար 20,000 ֆ. աւելի ծախք են պահանջում:

Քւէարկութիւնը տեղի է ունենում տարեկան երկու անգամ, գարնանը և աշնանը: «Քւէարկութեան ժամանակեն ամեն մի քաղաքացու սրբազան պարտականութիւնն է», յայտարարում է Ցիւրիխի սահմանադրութիւնը: Հարցերը վճռվում են դրական և բացասական ձայների բացարձակ մեծամասնութեամբ: Stüssi (48—51) ռեֆերենդումի պատմութեան ուսումնասիրութիւնը ցոյց է տալիս, որ ժողովուրդը համարեա միշտ մերժել է այն օրէնքներն ու որոշումները, որոնք քիչ թէ շատ արմատական նշանակութիւն են ունեցել. մի վերին աստիճանի նշանակալից երևոյթ, որովհետև դա ցոյց է տալիս, որ ժողովուրդն աւելի պահպանողական է և թերկըքներից խուսափող, քան նրա պարլամենտական ներկայացուցիչները: 1878 թ., օրինակ, Ցիւրիխի օրէնսդրական խորհուրդը հրատարակում է մի օրէնք ժառանգականութեան վերաբերեալ, որով թէ աղջիկները և թէ տղաները ծնողների թողած ժառանգութիւնից հաւասար բաժին էին ստանալու: Քւէարկելով այդ օրինագիծը, ժողովուրդը ճնշող մեծամասնութեամբ մերժում է նրան. և միայն 9 տարուց յետոյ, երկրորդ անգամ քւէարկութեան ենթարկելով, արդարութեան այդ հասարակ ակտը ստանում է ժողովրդի սանկցիան:

Պահպանողական ժողովրդի տանելութիւնը դէպի արմատական ձեռնարկներն այնքան զօրեղ է, որ նա մերժել է նոյնիսկ բանւորական դասակարգի դրութիւնը բարելաւող մի շարք օրէնքներ, թէև սովորաբար ենթադրվում է, թէ այդ կարգի օրէնքները միշտ վայելում են ժողովրդի մեծամասնութեան սէրն ու համակրանքը: Վերոյիշեալ Ցիւրիխի կանտոնը, որն ունի վերին աստիճանի ծաղկած արդիւնաբերութիւն և Շվէյցարիայի ամենաբանւորաշատ կենտրոններից մէկն է (թերևս առաջինը), 1878 թ. մերժում է կանտոնի խորհրդի մշակած օրէնքը, որ գալիս էր սահմանելու 11 ժամեայ աշխատանքի օր, պաշտպանելու գործարաններում աշխատող կանանց իրաւունքը, և արգելելու դպրոցական մանուկների աշխատանքն ուսումնարանից դուրս զանազան կարգի գործարաններում, որն այնքան կործանիչ է ազդում նրանց կազմւածքի վրա:

Հետևեալ 1888 թ. նոյն ժողովուրդը մերժում է կանտոնական օրինագիծը, բաց անելու մի շարք տնայնագործական և այգեբանական ուսումնարաններ: Այդ և նման օրինագծեր ենթարկվելով երկրորդ անգամ քւէարկութեան, օրէնքի ոյժ են ստանում և կեանքի հրաւիրվում: Կարելի էր էլի մի շարք փաստեր բերել, որոնք ցոյց են տալիս շվէյցարական ժողովրդի, որպէս ամբողջութեան, պահպանողականութիւնը և նրա յամրաքայլ օրէնսդրական առաջադիմութիւնը. մի գիծ, որը յատուկ է համարեա բոլոր ժողովուրդների հոգեբանութեան:

Բացի դրանից՝ աչքի է ընկնում նաև այն հանգամանքը, որ ժողովուրդը համակիր և կողմնակից չէ անցկացնելու այնպիսի օրէնքներ, որոնք շատ բան են պարփակում իրանց մէջ, որոնք ունեն բարդ բնաւորութիւն և կամ ձգտում են միանգամից շատ բան արած լինել: Սխալմամբ ուշման և աշխատանքի վերաբերեալ երկու նշանակալից (վերոյիշեալ) օրինագծերի տապալումը բացատրում է այդ պատճառներով: Սակայն դա շատ լաւ նշան է, որովհետև ցոյց է տալիս ժողովրդի գիտակցական վերաբերմունքը դէպի իր իրաւունքները: Նա ձգտում է նախապէս համոզվել իր հաստատելիք օրէնքների օգտակարութեան մէջ. խուսափում է ստիպէլ կոչելու այնպիսի որոշումներ, որոնց նշանակութիւնը նրա համար պարզ չէ, և որ այդ դէպքում նրան ոչ մի կերպ չի կարելի շտապեցնել կամ մոլորեցնել:

Բ. Բաղդասարեան

Ցիւրիխ

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

Մարաղա, մարտի 22-ին

Ահա 2 օր է, որ քաղաքիս շուկան փակվել և առևտուրը դադարել է: Անջումայի անդամները հրաժարվում էին իրանց պաշտօնից, որովհետև, ինչպէս լսում ենք, տեղիս մուջտէիդի տղան, հրահանգված լինելով կառավարութիւնից, անջումայի կարգադրութեան բոլորովին հակառակ է վարվում: Դէպքը պատահում է այսպէս. երկու գանգատաւորներ դիմում են անջումային իրանց կռւի համար. անջումանն քննելով խնդիրը, արդար կողմին բաւարարութիւն է տալիս. իսկ մուջտէիդի տղան հէնց որ լսում է այս բանը, իրան վիրաւորված զգալով, թէ ինչու իրան չեն դիմել, ծածուկ բռնել է տալիս գանգատւողին և միրուքը կտրում: Լուրը կայծակի արագութեամբ տարածվում է քաղաքում և մի րոպէում շուկան կողպվում է (պարսիկներն իրանց դժգոհութիւնը յայտնում են շուկան կողպելով) և ժողովուրդը գրոհ է տալիս դէպի Ջումա-մէջիդը. գալիս են նաև անջումայի անդամները և յայտնում են ժողովրդին, կամ իրանք կը հրաժարվեն պաշտօնից, որևէ մուջտէիդի տղան պէտք է հեռանայ քաղաքից և զանազան կարծիքներ յայտնելուց յետոյ, որոշում են մուջտէիդի տղային հեռացնել քաղաքից. բայց դեռ մինչ հիմա էլ որոշումը մնացել է որոշում և չէ գործադրված:

Մարաղայի մօտիկ Բինաբ գիւղաքաղաքի թուրքերն էլ թափվել են Մարաղա և պահանջում են Բինաբի կրօնապետի հեռացումը:

Թաւրիզի պօստը մի ամբողջ շաբաթ է, որ չէ ստացվել. լսում ենք, որ պօստի և մաքսատան ծառայողները գործադուլ են արել: Սովուղբուլաղի պօստն 9 օր է, որ նա էլ չէ ստացվել, որովհետև Ջղաթի գետը սկսել է իր հեղեղները: Գետի նաւակներն ու հեռագրական սիւները ցաք ու ցրիւ է տուել, այնպէս որ, թէ պօստային և թէ հեռագրական ոչ մի հաղորդակցութիւն չը կայ Սովուղբուլաղի հետ:

Վերջերս էլ Մարաղայի շրջակայքում լոյս է ընկել մի զոյգ բորենի. օր չէ լինում, որ այս կամ այն գիւղից մարդ տարած չը լինի: Փէհրաւա գիւղից տարել է 9 տարեկան մի աղջիկ, Վարովի գիւղից 2 կին, 2 աղջիկ, Խանեան գիւղից 24 տարեկան մի մարդ, բանջար քաղելու ժամանակ մօր մօտից մի աղջիկ և էլի մի այգեպան և այս բոլորի դէմ ժողովուրդը անտարբեր է: Վարովցի մի գիւղացի, թուրք ուսուցչի—մօլլայի պատմում էր իրանց գիւղին պատահած դժբաղդութիւնը. իսկ մօլլան, որ իրան ահլը-քիթաբ է համարում, առանց կարմրելու տալիս է հետեւեալ բացատրութիւնը—«Թ', դրանք ոչ այլ ինչ են, եթէ ոչ մի մարդ ու կին, որոնք աշխարհի օրը պղծել են և Աստուած դրանց պատժել է», որովհետև բորենին յայտնվում է աշխարհից մի քանի շաբաթ յետոյ' «թէ դրանց պէտք է սպանել, որովհետև Աստուծու պատուհասն է և ձմ կարող է ազատվել Ամենակարող Ալլահի պատժից»: Երևակայեցէք ինչ ֆանատիկ ազգ, ինչ յիմար հասկացողութիւն և ժողովուրդն էլ հաւատալով մօլլայի այդ յիմար խօսքերին, ոչ մի միջոցի չէ դիմում գազանին սպանելու:

Երկու շաբաթ կը լինի, որ մի օր հայոց թաղի պատերին և քարւանսարի դռներին մի անստորագիր թաուցիկ էր փակցված, որով պահանջում էին, որ տէր Գարեգին քահանան հեռանայ քաղաքից, որովհետև նա մատնութիւն և այլ զեղծումներ է արել և այդ իրանք կը հաստատեն առանց մի փաստի:

Հոգաբարձութիւնն էլ այդ առթիւ ժողով հրաւիրեց հասարակութեան, որ եթէ մի դժգոհութիւն ունին, թող գան հրապարակաւ յայտնեն. ժողովը գումարվեց և բանից դուրս եկաւ, որ թէ մեծ և թէ փոքր բոլորն էլ գոհ են տէրտէրից:

Եղիշէ Տէր-Յարութիւնեանց

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

9 ապրիլի

ԼՕՁ: Սպանութիւնները ըստ երևոյթին վերջացել են:

ՐՕՍՏՕՎ ԴՕՆԻ ՎՐԱ: Ցերեկով քաղաքի կենտրոնում տարճանակով սպանվեց բանտապետի օգնական Շչէրբակօվ: Մարդասպանը կալանաւորվեց:

ՊԷԿԻՆ: Հրատարակված է կայսերական հրովարտակ, որով ներքին գործերի մինիստրութեան նախագահ Ցզիւ-Սի-Ջանը նշանակվում է Մանջուրիայի փոխ կայսր, իսկ Տանշաօայն—Մուկդէնի նահանգի նահանգապետ:

ՁԼԱՏՕՈՒՍՏ: Իր բնակարանում, պատուհանի միջով սպանվեց ռուս մարդկանց դաշնակցութեան բաժանմունքի նախագահը: Ցանցաւորը փախաւ:

ԼՕՁ: Կուսակցական հողի վրա կատարվող սպանութիւնները վերսկսվեցին:

ՔՈՒԹԱՅԻՍ: Գիշերս անյայտ մարդու ձեռքով սպանվեց մի քաղաքապահ: Վիրաւորվեց գիշերային մի պահապան:

ԻՐԿՈՒՏՍԿ: Ապրիլի 7-ին կողոպտեցին պօստային բաժանմունքը, կողոպտելով 626 րուբլի:

10 ապրիլի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 9 ապրիլի: Բարձրագոյն հրամանով Պետական Խորհրդի ստատս-սեկրէտար Կօլեբիադսկին նշանակված է ճանապարհների հաղորդակցութեան մինիստրի օգնական:

Մարտ ամսվայ ընթացքում Չելիաբինսկի վրայով Սիբիր են գաղթել 34000 խօզօկներ:

Պետական Խորհրդի նիստը կը կայանայ ապրիլի 11-ին:

ԼՕՁ, 9 ապրիլի: Զինուորական գեներալ-նահանգապետը զինեց ազգաբնակութեանց հետեւեալ յայտարարութեամբ. «Արգելվում են ամեն տեսակ ապօրինի հաւաքումներ և ցոյցեր. անկարգութիւն առաջացնելու ամեն մի ջանք կը ճնշվի ամենակտրուկ և ամենախիստ միջոցներով: Հասարակական ապահովութեան համար առաջարկվում է ազգաբնակութեանը խուսափել կարգ ու հանգստութիւնը խախտող ամեն բաներից»:

ՊԷԿԻՆ, 9 ապրիլի: Կայսերական հրովարտակով Նա-Տունը նշանակվում է ներքին գործերի մինիստրութեան նախագահ:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 9 ապրիլի: Ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրի նախագահութեամբ գործող տարրական բարձր կրթական հաստատութիւնների ներկայացուցիչների խորհրդակցութիւններից պարզված որոշումները կը ներկայացվեն մինիստրների խորհրդին, որը, նրանց քննելուց յետոյ, կը տայ ղեկավարիչ ցուցմունքները մօտագայ ապագայի համար:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 9 ապրիլի: Ռուս մարդկանց դաշնակցութեան բաժիններ են բացվել Մինսկի գաւառի Նովօգրօդկա քաղաքում և Պօդօլի նահանգի շատ գիւղերում:

ԼՕՆԴՕՆ, 9 ապրիլի: Ապրիլի 8-ին Նիւկէստլում կայացաւ սօցիալիստների խօզովը. ռմն կէրլիի ճառից յետոյ խօսեց սօցիալիստների լիդեր Տէյսը, որը յայտնեց, որ վերջին ամիսները տեղական սօցիալիստները զբաղված էին ռուս յեղափոխականներին ռազմամթերքներ հայթայթելով: Հիւսիս-արևմտեան ափում գրաւած փամփուշտները պատրաստված էին Ռուսաստան ուղարկելու համար:

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԻՍԱՀԱԿ ՄԵԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
Հիմնված 1880 թ.
(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)
ամեն օր, բացի կիրակի օրերից
ԱՌՈՒԻՕՏՆԵՐԸ

Բ. Ա. ՆԱՒ ՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վեներական (սիֆիլիս) միզառնա. հ.:
Կ. Մ. ՁԻԿ ՎԱՆԻ—$9^1/_2$—10 ժ. աչքի, ներքին և ներքային:
Ջ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆՑ—10—11 ժ. մանկաբարձութեան, կանանց և երեխայոց հ.:
Մ. Գ. ԱԻՆՏԻՄԵԱՆ—11—12 ժ. մորթու, վեներակ և վիրաբուժութիւն:
Ա. Մ. ՓՈՒՂԻՆՕՎ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց ծաղկահատ.:
Կ. Ի. ԳՋԵԼԻՍՎ—1—2 ժ. ականջի, քթի և կոկորդի
Ա. Գ. ԿԱՐԱԳԵՏԵԱՆՑ—1—$1^1/_2$ ժ. ներքին և երեխայոց հ.:
ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ Ա. Ի. ՇՋԵՐԲԻՆԻՆԱ—$1^1/_2$—2 ժ. մանկաբարձութեան:
Վճարը 50 կ.: Չքաւորները ձրի: Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին:
Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ՝ Բ. Նաւասարդեան

Թիֆլիսի ժողովարան
Ուրբաթ, ապրիլի 13-ին
Ի ՆՊԱՍՏ
Հայոց բաժանմունքի
երկրորդ իգական կիրակնօրեայ դպրոցի
Կը ներկայացվի
I
Հայերէն լեզուով
ԱՐՍ ԲԱԺԱՆՎԵՆՔ
Կոմ. 3 ար., հեղ. Սարդուի, փոխ. Կրիլովի
Մասնակցում են. օր. օր. Երուանդեան, Ե. Տիգրանեան, Ն. Քիշմիշեան, Օհանեան, N N, պ. պ. Ա. Երիցեան, Վ. Եզեկեան, Խ. Յովհաննիսեան, Վանշիր և ուրիշները:
Ռեժիսեոր՝ Վանշիր
II
Ռուսերէն լեզուով
„Невольный двоеженецъ“
կամ
„Роковая ошибка“
Վօդ. 1 ար. հեղ. Գերեպանովի
Մասնակցում են. օր. օր. Մ. Մելիք-Ադամեան, Ս. Օթարեան, Պերսեանով, Վլադիմիրով և այլք:
Ռեժիսեոր՝ Մամիկոնեան
Խաղամիջոցներին և ներկայացման վերջը վիճակախաղ, կը ծախվեն ծաղիկներ, քաղցրաւենիք և այլն:
ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԻՑ ՅԵՏՈՅ
ՊԱՐԵՐ
Տեղերի գինը 2 ր. 50 կ. մինչև 75 կ.
Սկիզբն է երեկոյեան 8 ժամին:
Տոմսակները կարելի է ստանալ ժողովարանի շվէյցարի մօտ:
Առանձին մուտքի վճար չը կայ:
(չ. հ. ու.) 1—3

ԷԺԱՆԱԳԻՆ
գրադարանների Վարչութիւնը ձեռնարկելով գիւղական գրադարանների համար գրացուցակներ կազմելու գործը, սրանով դիմում է բոլոր հայ հեղինակներին, թարգմանիչներին և հրատարակիչներին, խնդրելով ուղարկել վարչութեան երկուական օրինակ իրանց գրքերից գրախօսելու և լաւագոյնները գրացուցակների մէջ մտցնելու: Հասցէն՝ Тифлисъ, Вельяминовская ул. № 8. Дешевая библіотека-читальня.
(չ. 2.) 1—10

Մի հայուհի որ աւարտել է հաշուապահութիւն, ցանկանում է. գրասենեկապետի, կասսիրշայի կամ որևէ պաշտօն ունենալ. գիտէ տպել նաև ռեմինգտոնի վրա: Հասցէն՝ Михайлов. пр. № 28 Ш. Ц
(չ.ու.կ.) 1—3

Մի ճեմարանաւարտ ուսուցիչ որոնում է
Հայ ընտանիքներում
Հայերէնի, հայոց պատմութեան և գրականութեան դասեր: Պատրաստում է նաև ճեմարանի ու թեմականների բոլոր դասարանների համար: Դիմել «Մշակի» խմբագրատուն Լ. Դանիէլեանին: (չ. հ. 2. կ.) 1—4

ՌՈՒԹԻՑ ՕԳՏՎԵՑԷՔ
ՄԻ ԿԱՐԵՒՈՐ ՁԵՂՉ
Կովկասի հայ Ուսուցչական Բիւրօյի համաձայնութեամբ և հեղինակի կարգադրութեամբ Դոկտ. Կ. Փաշայեան Խանի ընդարձակ գլրուսական առողջապահութիւնը (679 էջ և 120 պատկեր) բոլոր ուսուցիչների, գլրոցների և գրադարանների համար պիտի վաճառվի երկու րուբլի զեղչով, փոխանակ 6 րուբլու, 4 րուբլիով, եթէ ուղղակի կամ Ուսուցչական Բիւրօյի միջոցով ինձ դիմում լինի, կանխիկ վճարով:
Նշան Թաթիկեան, Գօլօվինսկի պրօսպէկտ Կաֆէինի մաղազին, Թիֆլիս:
(չ. ու. շ.) 1—3

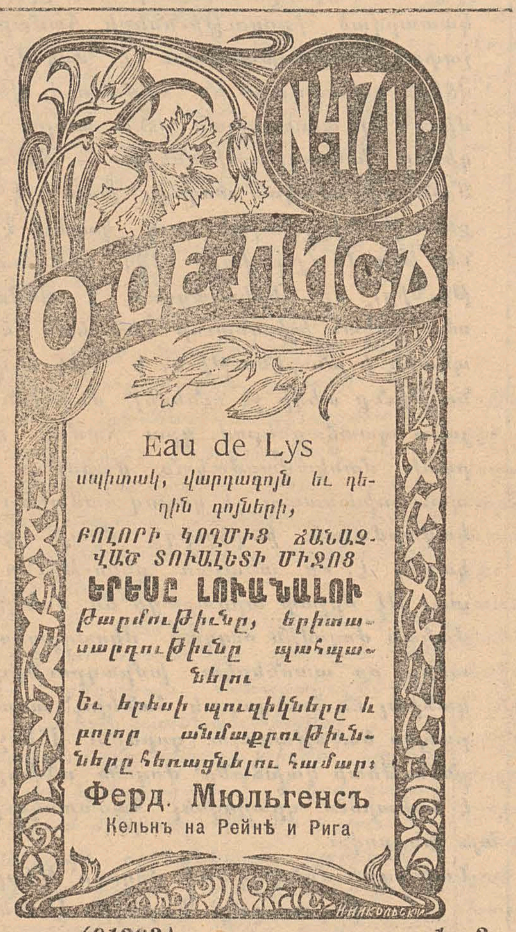

(91203) 1—2

Լոյս տեսան եւ ծախվում են
ՄԻՔԱՅԷԼ ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆԻ
երկերը երկու հատորի մէջ, հեղինակի պատկերով ինքնաձեռագրով և կենսագրական ակնարկով, բաղկացած 1080 երեսից
Գինն է երկու հատորի համար
3 ՐՈՒԲԼԻ
Գրավաճառներին 20 % զեղչ
Դիմել՝ Նոր-Նախիջևան, Հայոց Բարեգործական Ընկերութեան գրասենեակը: Նոյն տեղ ծախվում է նաև Ռաֆ. Պատկանեանի երկերի Ш հատորը, գինն է 1 րուբլի:
Ուսանողների, ուսուցիչների, աշակերտների և հոգևորականների համար Միք. Նալբանդեանի երկհատորը արժէ 2 րուբլի, իսկ Ռ. Պատկանեանի երկերի Щ հատորը—50 կոպէկ, ճանապարհածախսը իրանց:
5—5

XXV ԱՂԲԻՒՐ XXV
և
XVIII ՏԱՐԱԶ-ԳԵՂԱՓՆՋԻԿ !
Հրատարակվում են ճոխ և բազմաբովանդակ: Աշխատակցում են մեր անուանի մատենագիրներ, բանաստեղծներ, մանկավարժներ, արուեստագէտներ և լրագրողներ: Կլիշէները պատկերների պատրաստվում են Եւրոպայի նշանաւոր գործարաններում: «ԱՂԲԻՒՐԸ» և «ՏԱՐԱԶ»,-«ԳԵՂԱՓՆՋԻԿԸ» տպագրվում են ընտիր թղթի վրա, իլլիւստրացիոնի մաւրով, նորագոյն տառերով, զարդերով ու իրանց թանկագին յաւելուածներով, անակնկալ պրեմիաներով, տարեկան 5 ր. բաժանորդագնով, (արտասահման 10 րուբլի). հրապարակի վրա չունեն մրցակից:
Ապառիկ բաժանորդագրութիւն չէ ընդունվում:
Հասցէն՝ Тифлисъ, Редакція «Агбюръ» կամ «Таразъ» Tiflis, Redaction «Agbür» կամ «Taraz»: չ. ու. կ. 8—15

ՄԻԱՅՆ 3 Ր. 75 Կ.
Ուղարկում եմ վերադիր վճարով և առանց գրաւականի շքեղ և ամուր գրպանի բաց ժամացոյց իսկական ամերիկական ոսկուց (չը ոսկեզօծված), քօրել ըլլեմ. մետաղի ամրութեան և ուղիղ բանելու համար երաշխաւորում եմ 6 տարով: Նոյն տեսակ ժամացոյց, ծածկված, երեք փականներով—7 րուբլի, 2 հատը—13 ր. 75 կ.: Բրօնզէ կարինետի ժամացոյց ինքնափայլ ցիֆերբլատով, որը հնարաւորութիւն է տալիս մութ ժամանակը տեսնել որ ժամն է—2 ր. 50 կ., 2 հատը 4 ր. 75 կ.: Հասցէն՝ Б. Райманъ, Варшава Закрочимская № 1/5: Հինգ հատը միանգամից պատուիրելիս 1 ժամացոյց ձրի է: Նամակագրութիւնը ռուսերէն և գերմաներէն լեզուներով: (№11266) 2—4

ՆՈՐԵԿ
Ինտելիգենտ անձն ծանօթ գրասենեակային գործավարութեան, հաշուապահութեան. գիտէ հայերէն, ռուսերէն, ֆրանսերէն, կարող է կառավարել անշարժ գոյքեր և գործարաններ. խնդրում է պաշտօն այստեղ, Բագու կամ Բաթում: Ունի հաստատուն ռեկօմենդացիաներ: Ռոճիկը համեստ: Հասցէն՝ «Մշակի» խմբագրատուն: (չ. ու. շ.) 3—3

Գ. Եա. Ալաարգիսովի
ՏՆԿԱՐԱՆԸ
բաց է թողնում արտասահմանի, Ռուսաստանի և տեղական տեսակի
պարզապես ծաւեր
համեցէք զինով
Ст. Скра зак. ж. дор. Авсаркисову. Կատալոգները ուղարկվում են ձրի:
(չ.) 10—10

ԵՐԿԱԹՈՒՂԱՅԻՆ ԳՆԱՑՔՆԵՐ
(Թիֆլիսի ժամանակով)

Թիֆլիսից դէպի Բաթում

Պօստատար	1 ժամ	24 ր.	ցերեկվայ
Մարդատար	8 »	5 »	առաւօտեան
»	11 »	8 »	գիշերվայ

Թիֆլիսից դէպի Բագու

Մարդատար	9 ժամ	13 ր.	առաւօտ.
Պօստատար	7 »	48 »	երեկոյեան
Մարդ.-ապրանք.	11 »	38 »	»

Թիֆլիսից դէպի Երևան

Պօստատար	12 ժամ	40 ր.	գիշերվայ

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Մ. Գ. Ջախարբէգեանց
ՄԱՍՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ՝
ՆԵՐՔԻՆ ԵՒ ՋՂԱՅԻՆ
ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
Ընդունելութիւնը առաւ. 10—12 ժ.
Տելեֆօն № 1087
Սօլօլակ, Լերմոնտօվսկայա փող., 16.
(ա. օ.) 139—150

Ներկայացուցիչ՝ Марксъ Познеръ, Лодзъ.
(Ապր. 11, 13, 19, 25) 1—4

Յ Ա Յ Տ Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն
Մեր ուսումնարաններից շատերը, չքաւոր աշակերտներին օգնած լինելու համար, դասագրքերն առնում են գումարով, մի մասը վաճառում են ունեւորներին տպագրական գներով, իսկ միւս փոքրագոյն մասը բաժանում են չքաւորներին ձրի: Որքան դասագրքերի զեղչը մեծ լինի, այնքան չքաւորների բաժինը շատ կը լինի: Այս նպատակով առաջիկայ դպրոցական տարվայ համար ես իմ գրքերի զեղչը յայտարարում եմ 40—45%, խնդրելով գրավաճառներին, որ իրանց կողմից հնարաւոր եղածին չափ զիջութիւն տան ուսումնարաններին: Սրանք են իմ գրքերը.

1. Մայրենի լեզու, ա. տ. 32 տիպ. գինը 25 կ. զեղչը 40%
2. Մայրենի լեզու, բ. տ. 21 տիպ. գինը 40 կ. » 40 »
3. Մայրենի լեզու, գ. տ. 15 տիպ. գինը 50 կ. » 40 »
4. Մայրենի լեզու, դ. տ. 12 տիպ. գինը 55 կ. » 40 »
5. Քերականութիւն Մ. Լ. 6 տիպ. գինը 50 կ. » 40 »
6. Հէնչելի՝ Թուաբանական խնդիրներ ա. տ. գինը 35 կ. զեղչը 45%
7. Հէնչելի՝ Թուաբանական խնդիրներ գ. տ. գինը 50 կ. » 45 »
8. Սրբազան պատմութիւն Հին կտակարանի գինը 50 կ. » 45 »
9. Սրբազան պատմութիւն Նոր կտակարանի գինը 50 կ. » 45 »

Գլխաւոր պահեստը Կենտրոնական գրավաճառանոցում:
Դիմել և հեղինակին՝ Тифлисъ, Николаю Теръ-Гевондянъ.
1—1 Նիկողայոս Տէր-Ղևոնդեան

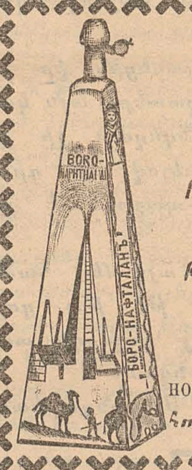

ՆՈՐ ԳԻՒՏ
„ԲՕՐՕ ՆԱՖԹԱԼԱՆ“
Բոլորովին փչացնում է գլխի թեփը, պիրքացնում մազերը, նպաստում է նրա բուսնելուն և տալիս է նրան իսկական տեսք:
Թոյլատրված է բժշկական վարչութիւնից, որպէս չը պարունակող ոչ մի վնասակար նիւթ:
Վաճառվում է՝ Кавказское Т-во торгов. аптек. товарами. Офицерское Экономическое общество и въ ихъ отдѣленіяхъ. դեղատներում, դեղավաճառների և կոսմետիկայի ծախողների մօտ: (22, 7) 4—25

„ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՊԱՐՏԷԶ“
Ս. Վ. ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ-ԵՐԿԱՅՆԱԲԱՋՈՒԿԻ
Ձեռնարկ մայրերի եւ դաստիարակչուհիների համար
ՆՕՏԱՆԵՐՈՎ ԵՒ ՆԿԱՐՆԵՐՈՎ
ԳԻՆՆ Է 3 ՐՈՒԲԼԻ
Ուսուցչուհիներին և ուսուցիչներին՝ 1 ր. 80 կ.
Տասն օրինակից աւել գնող գաւառական գրավաճառներին մեծ զիջում:
Դիմել հեղինակին՝ Тифлисъ, Михайловская ул. № 138: օրմէջ 10—10

Գլխաւոր պահեստ «Գեբերտ Շվարցալի և ընկ.» առևտրական տան, Օդեսսա: 1—1